

HRVATSKI PLANINAR

125
GODINA
HRVATSKOG
PLANINARA
1898 – 2023

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **115**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

9

RUJAN
2023

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna).**

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo
iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

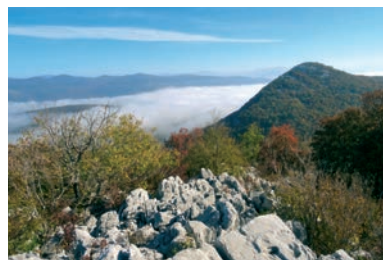
Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

368 Ulaganja u planinarsku infrastrukturu

374 Ne tuguj, Guduro!

385 Ta zaslijepljujuća odsutnost svjetlosti

389 Naši prvi koraci u visokom gorju

Sadržaj

Članci

368 Ulaganja u planinarsku infrastrukturu

Alan Čaplar

374 Ne tuguj, Guduro!

Neven Kursar

380 Zavižanske slike

Raul Horvat

385 Ta zaslijepljujuća odsutnost svjetlosti

Damir Šantek

389 Naši prvi koraci u visokom gorju

Mate Balić

396 Planinarskim korakom po Islandu

Josip Klem

400 O imenu Kunagora – na prijedlog planinara promijenjeno službeno ime gore

Vijesti

402 Speleologija: Miniekspedicija u Crnom Lugu od 19. do 21. svibnja

403 Nova izdanja: Igor Eterović: Filozofija i bioetika planinarenja

405 In memoriam: Rudolf Starić, Zoran Milaković

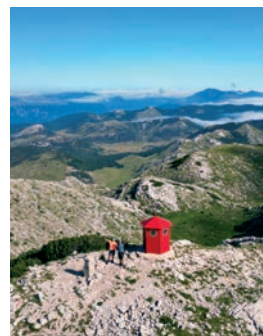
407 Vijesti: Obnovljen Put prijateljstva Snežnik – Snježnik, Svečano obilježena 100. obljetnica planinarstva u zlatarskom kraju, 24. Memorijalni skup »Ivica Plazonić«, 10 godina Hrvatskog planinarskog društva Pusti Lobar u Loboru, Izlet za slijepe i slabovidne u Slavoniji,

Tema broja

Ulaganja u planinarsku infrastrukturu

Naslovnica

Dinara (1831 m), najviši vrh Republike Hrvatske, foto: Srećko Vukov

Poziv na sudjelovanje u fotonatječaju u povodu 70 godina HPD-a Kapela, Poziv na akciju uređenja Poučne staze Okićnica

413 Kalendar akcija

414 Planinarska enigmatika

125
GODINA
HRVATSKOG
PLANINARA
1898 – 2023

Ulaganja u planinarsku infrastrukturu

O projektu uređenja i opremanja planinarske infrastrukture u Republici Hrvatskoj
»Sigurna i održiva planinarska infrastruktura« 2022. – 2023.

Alan Čaplar, Zagreb

Hrvatski planinarski savez (dalje: HPS) pripremio je u 2022., a u 2023. i ostvario, opsežan multidisciplinarni projekt kojemu je cilj uređenje i opremanje planinarskih putova i objekata. HPS je provedbom projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura« u proteklih godinu dana, u suradnji s Ministarstvom turizma i sporta (dalje: MINTS) i zahvaljujući angažmanu planinarskih udruga članica HPS-a, učinio važan iskorak na uređenju i opremanju planinarskih putova i objekata.

Podsjetimo, radi poboljšanja planinarskih putova i objekata, kao dijela javne turističke infrastrukture, HPS je pripremio i MINTS-u predložio projekt uređenja registrirane planinarske infrastrukture u Republici Hrvatskoj te u njemu iskazao potrebu za ulaganjima u njezinu obnovu i

održavanje. Na temelju toga projekta i danih obrazloženja MINTS je dao svoju suglasnost i odobrio sredstva u visini od 3,230.000,00 kuna, odnosno 428.694,67 eura. Riječ je o namjenskim sredstvima iz Državnog proračuna Republike Hrvatske osiguranim na poziciji MINTS-a za obnovu i održavanje registrirane planinarske infrastrukture – planinarske putove, objekte i prateće sadržaje koji se koriste u funkciji turizma. Time je na državnoj razini osigurano ono što su planinarska društva godinama tražila – izravno financiranje obnove i održavanja planinarskih putova iz javnih izvora. Potreba za takvim javnim ulaganjem vrlo je logična jer planinarski putovi ne služe samo planinarima, kao nekad, nego sve više i drugim posjetiteljima, koji se ne skrbu o prohodnosti i sigurnosti putova u planinskim područjima, ali očekuju da to i dalje čine planinari.

Zbog potrebe za stabilnim i stalnim namjenskim ulaganjima u infrastrukturu, napravljen je i korak više te je dogovoren i model dugoročne suradnje na razvoju i održavanju planinarske infrastrukture. Naposljetku, 15. prosinca 2022. MINTS i HPS sklopili su Sporazum o dugoročnoj suradnji na razvoju i održavanju planinarske infrastrukture u funkciji turizma i Ugovor o provedbi projekta uređenja i opremanja planinarske infrastrukture. Sporazum i ugovor potpisali su ministrica turizma i sporta prof. dr. sc. Nikolina Brnjac i predsjednik HPS-a Darko Berljak.

Treba istaknuti da su sklapanju Sporazuma i Ugovora prethodile brojne aktivnosti, koje se ne mogu pojedinačno nabrojiti, a bez kojih ne bi bilo ni osnove za tu vrstu potpore. Prije svega, treba imati u vidu da je HPS još prije više desetljeća uspostavio i od tada redovito dopunjava i ažurira registre planinarskih putova, obilaznica

Čišćenje i krčenje puta

i objekata, koji sadrže brojne vrijedne podatke o rasporedu i stanju planinarske infrastrukture. Programsku osnovu za provođenje aktivnosti HPS-a na uređenju infrastrukture čine i brojni programski i analitički dokumenti usvojeni odlukama Skupštine i Izvršnog odbora HPS-a u proteklom godinama: Strategija razvoja hrvatskog planinarstva (2015.), Program rada Hrvatskog planinarskog saveza (2019. i 2023.), Usporedna analiza razvijenosti planinarske infrastrukture (2020.), Knjiga standarda signalizacije na planinarskim putovima (2020.), analiza »Status, izazovi i perspektive upravljanja planinarskim domovima, kućama i skloništima u hrvatskim planinama« (2021.) i Operativni program upravljanja planinarskom infrastrukturom (2022.).

Zahvaljujući zalaganju HPS-a u nadležnim ministarstvima, javnim aktima Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja (prije: Ministarstvo zaštite okoliša i energetike) i MINTS-a uređene su u proteklom godinama jedinstvene nadležnosti i zadaće HPS-a za organiziranu skrb o planinarskim putovima. Planinarska infrastruktura i nadležnosti HPS-a definirane su Pravilnikom o jedinstvenom vizualnom identitetu zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj (NN, br. 81/2020) i Pravilnikom o javnoj turističkoj infrastrukturi (NN, br. 136/2021). Potreba za organiziranim i održivim upravljanjem planinarskom infrastrukturom iskazana je također u Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine, najvažnijem strateškom dokumentu hrvatskog turizma. Provedba aktivnosti uređenja planinarske infrastrukture usmjerena je na ostvarivanje svih četiri strateških ciljeva Strategije: cjelogodišnjega i regionalno uravnoteženijega turizma; turizma uz očuvan okoliš, prostor i klimu; konkurentnog i inovativnog turizma te otpornog turizma.

Uporište za uređenje planinarske infrastrukture svakako je i krovna Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine. U Strategiji je posebno istaknuta važnost unaprjeđenja zdravog i aktivnog života građana sportom i rekreacijom, a u vezi s time izričito se navodi nužnost promidžbe i ulaganja u planinarske sadržaje i infrastrukturu: »S ciljem poticanja zdravog i aktivnog života promovirat će se biciklistički i planinarski sadržaji i povezana infrastruktura te će se ulagati u

Obnova markacija

njih.« (Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine, str. 77).

Unatoč važnosti planinarskih putova i objekata te stalnom povećanju broja posjetitelja hrvatskih planina, u Hrvatskoj do 2022. nije bio uspostavljen stabilan, održiv i učinkovit model ulaganja javnih sredstava u planinarsku infrastrukturu. Upravo se zato HPS snažno angažirao da se u strateške dokumente i javne akte unesu odredbe u kojima se jasno prepoznaje potreba promoviranja planinarskih sadržaja i ulaganja u hrvatsku planinarsku infrastrukturu i koje su čvrsto uporište za njezino unaprjeđenje. Planinarima je dobro poznato da je djelatnost HPS-a i planinarskih udruga članica HPS-a izravno usmjerena ka potpori svim vrstama planinarskih sadržaja te stvaranju uvjeta za siguran i ugodan boravak u prirodi svih onih koji posjećuju planine radi zdravlja i rekreacije. Ta je vrsta ulaganja ujedno i oblik prijeko potrebne potpore održivom razvoju brdsko-planinskih područja. Te je činjenice MINTS smatrao kvalitetnom

osnovom za potporu aktivnostima kojima planinarske udruge pridonose razvoju turizma i sporta u planinama. U pripremi Sporazuma i potpore za uređenje planinarske infrastrukture MINTS je pribavio mišljenje i suglasnost Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Projekt uređenja i opremanja planinarske infrastrukture predstavljen je prvi put na sastanku održanom u subotu, 10. prosinca 2022., u sjedištu HPS-a. Na sastanku su sudjelovali članovi, povjerenici i suradnici komisija za planinarske putove i objekte te predsjednici i markacisti voditelji iz svih najvećih planinarskih udruga i udruga koje su najviše angažirane u obnovi i uređenju planinarske infrastrukture. I u mjesecima koji su slijedili održani su brojni radni sastanci u Uredu HPS-a, u planinarskim udrugama, na terenu, te sastanci u virtualnom okruženju, s pomoću elektroničkih računalnih aplikacija. Projekt uređenja planinarske infrastrukture predstavljen je u posebnoj točki na sjednici Skupštine HPS-a održanoj 21. svibnja 2023. u hotelu International u Zagrebu. Informacije o projektu više su puta predstavljene javnosti u časopisu Hrvatski planinar i na mrežnoj stranici HPS-a, kao i u obraćanjima dužnosnika HPS-a u javnim medijima i na raznim planinarskim skupovima.

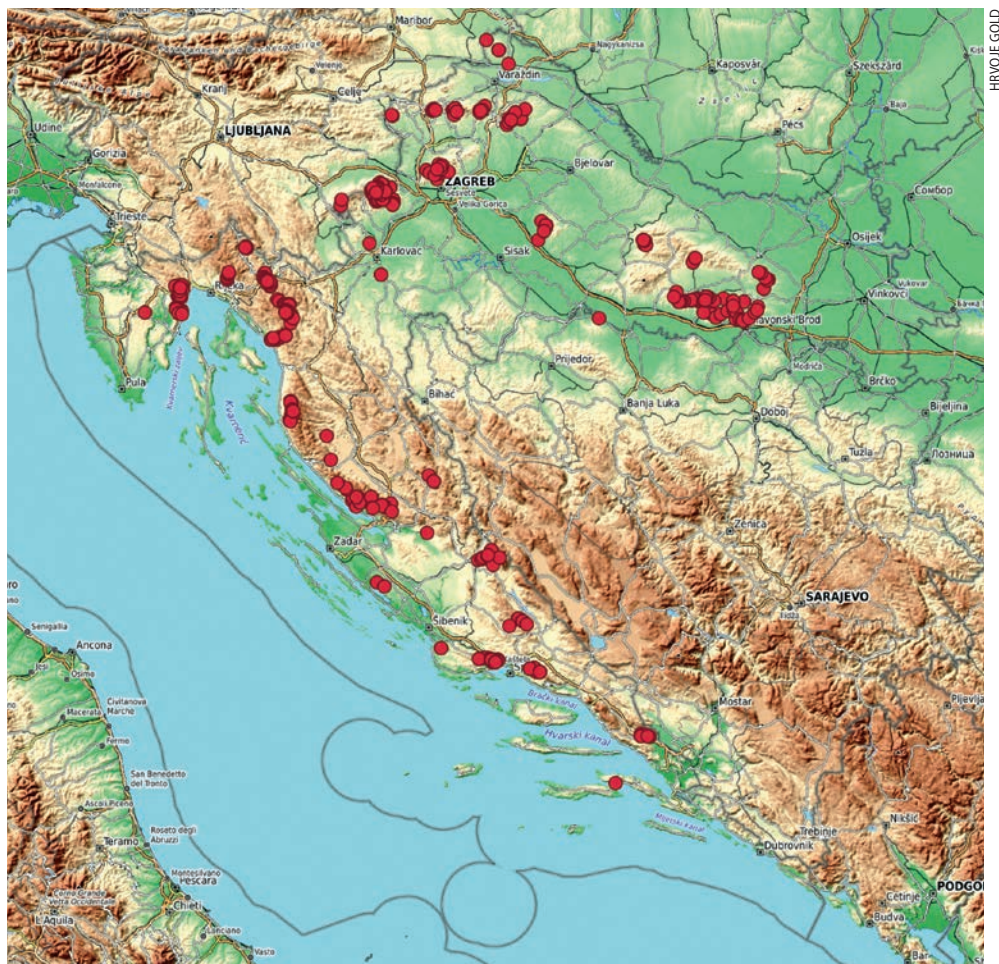
Sve su planinarske udruge, čim je to bilo moguće, pozvane da iskažu svoje potrebe za nabavom građe, materijala, alata i pribora za uređenje

planinarskih putova. Svoje je potrebe iskazalo 75 udruga, za 382 planinarska puta ukupne duljine nešto veće od 1707 kilometara. Prema podacima iz Registra planinarskih putova, to su putovi ukupne duljine 606 sati i 45 minuta planinarskog hoda. Od HPS-a su zatražena 10.053 pojedinačna komada materijala, alata i pribora, od toga 1851 kist, 999 limenki boje (oko 750 litara), 909 putokaznih ploča, 550 putokaznih stupova te deseci kosilica, škara, mačeta, sjekira i drugih alata za rad na planinarskim putovima. Ukupna vrijednost zatraženih materijala, alata i pribora za rad na planinarskim putovima bila je 237.000 eura. Naručeni su i za 137.000 eura pribavljeni svi projektно prihvatljivi materijali, alati i pribor – ukupno 8934 pojedinačna komada materijala, alata i pribora. Sve navedeno distribuirano je od dobavljača odabranih postupkom javne nabave izravno planinarskim udrugama članicama HPS-a. Osim toga, za terenski rad na uređenju planinarskih putova osigurana su sredstva u ukupnom iznosu od 75.000 eura, koja se s računa HPS-a izravno isplaćuju neposrednim izvršiteljima radova (markacistima) na temelju izvješća planinarskih udruga i sklopljenih ugovora o djelu. Potrebe za ulaganjima u planinarske objekte iskazalo je 38 upravitelja za 41 objekt, od toga za 14 skloništa, 17 kuća i 10 domova. Uz projektна sredstva, sam je HPS, kao i svake godine, u planinarske objekte uložio i znatna vlastita sredstva. Tijekom provedbe projekta sklopljeno je oko

Pribor za markiranje i putokazne ploče pripremljene za postavljanje na Cesargradskoj gori

SANJA SIMOČIĆ

Karta Hrvatske s prikazom mjesta postavljanja novih planinarskih putokaza u prvom dijelu 2023. godine

200 ugovora s dobavljačima i udrugama te izdano i obrađeno gotovo 600 ugovora s fizičkim osobama – markacistima. Aktivnosti su uključivale i intenzivnu suradnju planinarskih udruga i uprava zaštićenih područja, Hrvatskih šuma, turističkih zajednica i lokalne uprave i samouprave u praktičnoj provedbi projekta.

Za provedbu aktivnosti HPS je otvorio radno mjesto stručnog tajnika za planinarsku infrastrukturu i provedbu projekata. Između 20 na natječaj prijavljenih kandidata izabran je Mladen Vrabec, koji je vrlo angažirano izvršavao svoje zadaće, intenzivno komunicirajući s predstavnicima MINTS-a, nadležnim komisijama HPS-a, povjerenicima za pojedina planinska područja, predstavnicima udruga, dobavljačima, izvođačima i mnogima drugima. Nezamjenjiv je i doprinos

komisija za planinarske putove i za objekte, na čelu s Hrvojem Goldom (putovi) i Robertom Loherom (objekti). Prema preliminarnoj analizi podataka koji su do zadanog roka prikupljeni od planinarskih društava, u radovima uređenja planinarskih putova u okviru projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura« sudjelovalo je ukupno 566 osoba.

Planinarsku infrastrukturu u Hrvatskoj danas čini razgranata mreža koju čini više od 6500 kilometara obilježenih planinarskih putova te 160 planinarskih domova, kuća i skloništa, o kojima se skrbe HPS i njegove 342 udruge članice. Često ističemo važnu činjenicu da ta infrastruktura nema osobitu vrijednost samo za registrirane planinare – članove naše udruge, nego i za mnogo širi krug posjetitelja koji dolaze

u planine radi zdravlja i rekreacije, uključujući i sve veći broj izletnika i turista iz Hrvatske i inozemstva. Zastupajući interes planinarskih udruga i njihova članstva, HPS kontinuirano na svim razinama ističe da je planinarska infrastruktura ujedno i izrazito važna javna infrastruktura. Važno je pritom imati u vidu da je većina planinarskih objekata vlasništvo Republike Hrvatske ili jedinica lokalne samouprave i da su markirani planinarski putovi svojevrsan nastavak javne prometne infrastrukture u planinskim područjima. Štoviše, budući da su mnoga planinska područja ujedno zaštićena kao nacionalni parkovi i parkovi prirode (Sjeverni Velebit, Paklenica, Risnjak, Velebit, Učka, Biokovo, Papuk, Medvednica, Žumberak i Samoborsko gorje, odnedavno i Dinara), planinarski putovi i objekti ujedno čine i ključnu posjetiteljsku infrastrukturu tih parkova. HPS se s javnim ustanovama angažirao i u oživotvorenju ulaganja u obnovu (rekonstrukciju) važnih planinarskih objekata, za što su osigurana sredstva Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost (među ostalim: Zavižan, Risnjak, Snježnik, Japetić, Visočica, Careva kuća itd.). Na tom je polju otežavajuća okolnost što HPS nije vlasnik planinarskih objekata i ne može nastupati kao investitor, ishoditi projektnu dokumentaciju i građevinske dozvole, niti se javljati na natječaje. U svim objektima kojima je HPS vlasnik (Tuk, Jablanac, Sekulići, Poklon, Zagreb – Kozarčeva 22) postoje valjani

ugovori s upravljačima ili korisnicima i u te se objekte ulaže.

Na svim razinama HPS redovito ističe da je bitno obilježje svih oblika planinarske infrastrukture potreba za kontinuiranim održavanjem jer su putovi i objekti u nepovoljnim planinskim uvjetima pojačano izloženi propadanju. Osim vremenskih okolnosti u zimsko doba, znatan izazov predstavlja i njihova udaljenost od urbanih središta i prometnica te od druge komunalne infrastrukture. Poseban su izazov održavanje i uređivanje planinarskih putova. Putovi iziskuju redovito i sustavno održavanje i opremanje planinarskom signalizacijom, kako bi se omogućilo sigurno i ugodno kretanje svim njihovim korisnicima. Vrijedno je postignuće da sada u tome planinari imaju vrlo konkretnu potporu MINTS-a.

Među ostalim, u cilju pospješivanja upravljanja planinarskim putovima u prvoj polovici ove godine Komisija za planinarske putove HPS-a uspostavila je javno dostupan e-popis putova korištenjem kojega planinarske udruge mogu obavijestiti druge udruge o ustupanju na održavanje puta u svojoj nadležnosti odnosno da žele preuzeti na održavanje određeni registrirani planinarski put. Taj protokol omogućuje prijenos nadležnosti za putove na planinarske udruge koje djeluju na području gdje se put nalazi, uravnotežen angažman udruga i markacista u održavanju putova, a time i održiv model upravljanja putovima.

Transport građe za planinarsko sklonište Zlatko Prgin na Dinari (lijevo) i za planinarsko sklonište Kontejner na Mosoru (desno)

Provedbom projekta potvrdilo se da HPS, uključujući 342 planinarske udruge članice, raspolaže kvalitetnim i dobro organiziranim stručnim organizacijskim i kadrovskim kapacitetima potrebnima za provedbu zahtjevnih aktivnosti uređenja infrastrukture na terenima kojima je glavno obilježje upravo to što su udaljeni i često odsječeni od svake druge infrastrukture. U provedbi se osobito pridržavamo načela da se sredstva mogu koristiti isključivo namjenski, za uređivanje registriranih planinarskih putova, u skladu s iskazanim potrebama i ugovorom između HPS-a i planinarske udruge, da se nabava materijala, alata i pribora mora provoditi preko HPS-a – prema načelima javne nabave, da se putovi moraju uređivati u skladu s Knjigom standarda signalizacije na planinarskim putovima, da materijal, alat i pribor ostaje na raspolaganju udruzi za njezin daljnji rad na putovima te da udruge izvješćivanjem prema HPS-u i MINTS-u preuzimaju odgovornost za uredno izvršenje preuzetih zadaća.

Kao i u svakom poslu, u provedbi projekta bilo je i slabosti i teškoća koje su se razrješavale i otklanjale u hodu. Najveće su teškoće stvarali manjak osoba zainteresiranih i spremnih za rad na planinarskim objektima (osobito onima udaljenima od »civilizacije«), dugotrajno čekanje i kašnjenje dobavljača u dopremi i isporuci robe, kao i njihovo kašnjenje pri izdavanju i dostavi računa za robu plaćenu po predračunu. Poseban su izazov pri mnogim aktivnostima bile nepovoljne vremenske prilike (dugotrajni zimski uvjeti u višim planinama, kiša, bura, olujna nevremena), a budući da su u velikim nevremenima u srpnju ove godine stradali mnogi planinarski putovi, ponovno se mora(lo) pristupiti uređenju već uređenih putova. Nažalost, neki pojedinci i udruge nisu posve savjesno, uredno i pravovremeno izvršavali svoje zadaće (markiranje u skladu s knjigom standarda, pravovremena realizacija

DRAŽEN PODVEZ

Obnavljanje planinarskog puta

aktivnosti, izvješćivanje i slično) ili su jednostavne stvari učinili kompliciranima, no to nije ugrozilo ukupan rezultat. Stečena iskustva dobra su osnova za planiranje i ostvarenje budućih aktivnosti na uređenju planinarske infrastrukture.

HPS je tijekom lipnja i srpnja prikupljao izvješća udruga i iskaze potreba za daljnja ulaganja u planinarsku infrastrukturu. Tijekom ljeta pripremljen je novi projekt, za razdoblje 2023. – 2024., kojim će se nastaviti ulaganja u planinarsku infrastrukturu. HPS će, kao i dosad, planinarskim udrugama putem službene elektroničke pošte pružati potrebne informacije i upute o prihvatljivim i odobrenim ulaganjima te dinamici i načinu realizacije projektnih aktivnosti.

Hvala svima koji su bilo na koji način pridonijeli unaprjeđenju planinarske infrastrukture, a ujedno pozivamo sve članove da svojim angažmanom i dalje pridonose uspješnom ostvarenju potrebnih aktivnosti, kojima je cilj sigurna i održiva planinarska infrastruktura.

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo
turizma i sporta

Uređenje planinarske infrastrukture u Hrvatskoj provodi se uz sufinanciranje sredstvima Ministarstva turizma i sporta.

Ne tuguj, Guduro!

Neven Kursar, Šibenik

*Ne tuguj pustinjo kamena za (...) Guduranima
čije te drndanje kola više ne potresa (...), oni su
ovdje pa makar gdje bili i ne mogu te ostaviti,
jer su tvoji, jer ova golet, to je njihov pravi dom.*

Ante Rukavina: »Ne tuguj pustinjo kamena!«,
Naše planine, 5-6/1975.

Zahvaljujući uredništvu Hrvatskog planinara i njegovim vrijednim suradnicima, na međumrežnim su stranicama HPS-a već neko vrijeme dostupni svi tiskani brojevi toga našeg planinarskog časopisa, koji je počeo izlaziti još davne 1898. Uz pionirsku ulogu u edukaciji planinara, koju je proteklo stoljeće i četvrt imao u hrvatskom planinarstvu i našem susjedstvu, ništa manje nije vrijedna ni njegova kulturološka uloga u hrvatskom društvu. Brojni članci i eseji u HP-u imaju i visoku estetsku, pa i umjetničku vrijednost.

Kao obožavatelj Velebita, često se na svojim izletima koristim iskustvima koja su nakon brojnih pohoda po toj veličanstvenoj planini u HP-u

objavljivali najpoznatiji velebitski istraživači. Iako su mi dragi svi njihovi putopisi i zapažanja, kada bih morao odabrati jednog čiji su mi članci najviše prirasli srcu, izabrao bih, ne dvoumeći se, Antu Rukavinu. Osim ljubavi prema Velebitu, iz njegovih uradaka zrače divljenje Podgorcima, Ličanima Bunjevcima i svim gorštacima koji su stalno ili povremeno obitavali na Velebitu te neizmjereno poštovanje prema njima. Rukavina je usto, kao pravi poet, imao jedinstven i prepoznatljiv stil pisanja, nabijen jakim emocijama, kojim je zavrijedio svoje uvrštenje u antologiju »Hrvatska planinarska književnost« Željka Poljaka, nestora i doajena naše planinarske publicistike.

Upravo zahvaljujući Rukavini, obišao sam neke lokalitete na Velebitu, koje možda nikad ne bih posjetio da nije bilo njegovih članaka u HP-u. Jedno je od tih mjesta Gudura, sa svojom bližom (velebitskom) okolicom. O Guduri i njezinu stradanju prvi sam put doznao čitajući knjigu »Velebitskim stazama«, u koju je taj velebitski zaljubljenik uvrstio i svoj članak »Ne tuguj

Gudura i Podkosa, u prvom planu Velika Gudura

NEVEN KURSAR

pustinjo kamena!«, prije toga tiskan u Našim planinama. U njemu je autor opisao kako se nakon cjelodnevnog hoda jugoistočnim Velebitom u sumrak spustio u pustu Guduru, za koju je još naveo da je raseljena u Drugome svjetskom ratu. Premda je uvijek bio gorljiv hrvatski domoljub, koji je nasreću i dosanjao svoju Hrvatsku, nije, naravno, u jugokomunističkim vremenima mogao detaljnije opisati način stradavanja te postojbine rodova Ivezića i Šikića, već je samo kao razlog njihova progona spomenuo ratni vjor.

Danas su nam svima dostupna svjedočanstva preživjelih Gudurana i njihovih potomaka, iz kojih možemo doznati da je prije egzodusa u naselju Guduri u općini Lovinac živio 901 Hrvat, a da je na Silvestrovo 1942. četničkom rukom te uz punu logističku potporu talijanske vojske u guduranskim zaselcima pobijen i masakriran 181 stanovnik različite životne dobi, uključujući djecu i žene. Preživjeli Gudurani pobjegli su u Velebit, gdje su se u uvjetima čiče ličke zime skrivali po šumama, da bi se potom kao izbjeglice raselili po raznim hrvatskim gradovima.

Taj pogrom Gudurana neodoljivo podsjeća na zbjeg Lovinčana i Svetoročana krajem rujna 1991. tijekom srpske pobune i agresije na Republiku Hrvatsku, kada su preživjeli Hrvati ponovno tražili spas u Velebitu. U njihovu su spašavanju i izvlačenju na slobodno područje, na čast svih hrvatskih planinara, pripomogli i pripadnici Hrvatske vojske iz Planinske satnije Velebit, pod zapovjedništvom alpinista i bojnika, legendarnoga Jerka Kirigina. Međutim, za razliku od susjeda prognanih u Domovinskom ratu, raseljeni se Gudurani nisu smjeli niti mogli vratiti na svoja razrušena i spaljena ognjišta. Njihovu su zemlju, zahvaljujući »svojim« općinskim službenicima, prisvojili susjedi Srbi. Tako je Gudura doživjela jednaku sudbinu kao i Zrin, Boričevac, Udbina, Španovica i još neka hrvatska naselja.

Čitajući spomenuti članak, pomislio sam da je to naselje, s obzirom na njegovo ime, smješteno u nekom klanu (vododerini) ili uza nj, međutim, u ovom slučaju ime nije znamen, odnosno ne vrijedi stara latinska izreka omen est nomen. Naime, bivša naselja Velika Gudura,

Mala Gudura i Duliba (osim nešto udaljenijih Vršeljaka, koji se nalaze na pedesetak metara izdignutijoj visoravni) nalaze se u lijevoj i prostranoj dolini, svojevrsnom završetku Gračačkoga polja, zapadno od (sadašnjega) umjetnoga akumulacijskog jezera Štikade, u koje se ulijevaju rijeke Ričica, Otuča i Obsenica, te podno grebena jugoistočnog Velebita na kojem se ističe Crni vrh (934 m).

Kameniti vršak Crnog vrha

Iako je šuma postupno zaposjela većinu bivših oranica i pašnjaka, u toj dolini ima još znatnih travnatih površina i livada. Nakon višekratnih posjeta tome kraju, kada se danas sjetim Gudure, prvo što mi padne na pamet jest vodom bogata, idilična i pitoma dolina. Osim brojnih bujičnjaka i potoka koji se slijevaju padinama Crnog vrha u Šikića korita te potom uviru u zemlju između Male Gudure i Dulibe, na isto se mjesto slijeva i potočić iz suprotnoga, sjevernog smjera, odnosno s padina Šturlića. Uz glavni kolni put kojim su Gudurani izlazili na Velebit nalaze se dva međusobno malo udaljena, uređena izvora, ucrтана na kartama, s predivnom, hladnom vodom, čije se vode također slijevaju u Šikića korita.

Gotovo su sve kuće u guduranskim zaselcima srasnute sa zemljom, a preostali su ostaci zidova samo nekoliko njih. Pokraj ostataka većine kuća i dalje se vide u tlu iskopane pravilne četverostranične rupe, zvane trapovi, koji su Ličanima Bunjevcima služili kao svojevrsne podzemne smočnice za čuvanje voća i povrća od kvarenja i propadanja, i to ponajprije krumpira. Osim trapova, uočio sam i ostatke šterni, a u jednoj od njih i dalje se zadržava voda.

Čitavom guduranskom dolinom dominira Crni vrh, inače najviši vrh sjevernoga grebena kojim se taj dio jugoistočnog Velebita ruši prema Lici i koji je zatvara s južne strane. Gudurani su izlazili u planinu kako uz zapadnu tako i istočnu padinu Crnog vrha. Glavni i razmjerno širok put (ispod kojeg se nalaze spomenuti izvori) kojim su Gudurani sa svojim zaprežnim kolima odlazili na Velebit započinje u Maloj Guduri, 500-tinjak metara jugozapadno od nedavno izgrađene vikendice-brvnare te se blago penje sjevernom padinom Crnog vrha u smjeru zapada i prije izlaska na prijevoj nešto strmijim usponom zavija oko njegove trupine u smjeru juga.

Put je izvrsno trasiran i nema velikih strmina, osim pri spomenutom izlasku na prijevoj jugozapadno od vršne glavice Crnog vrha, odnosno kod ishodišta Šikića korita. Odatle put vodi u sada potpuno pošumljen Đermanovac, gdje je, kao uostalom i cijelom trasom kolnog puta od Male Gudure, stanište predivne bukove šume. Najlakši uspon na vršni dio Crnog vrha, koji je odličan vidikovac, treba započeti upravo na tom jugozapadnom prijevoju, odakle se travnatim terenom ispod visokih bukvi može za malo više od pola

NEVEN KURSAR

Stado u vrtaci na Malim Žuljinama

sata popeti na njegov vrh. Vršna se točka nalazi u šumi, pa se za nesmetane vidike treba spustiti na stijene zapadno i istočno od samog vrha. Sa zapadnih se stijena širi veličanstven vidik, od Milskog brda, Ošćenice, Velikoga Golića do Svetog brda, Malovana, vrhova (oko) Vaganskog vrha te još dalje, na grebene srednjega i sjevernog Velebita, na kojima se posebno ističe Šatorina, kao i na Ličko polje u velebitskom podnožju.

Mila voda

NEVEN KURSAR

NEVEN KURSAR

Gudura, ostaci kuće u Dulibi

Predivan je i vidik na cijelu gudursku dolinu do Štikadskog jezera te na Trovrhe i Resnik u pozadini. Sa stijena istočno od vrha također je izvrstan vidik na Guduru, jezero, Gračac i Gračačko polje, kao i na zapadne vrhove Crnopca (Kitu Gačešinu, Orlov kamen i Veliki Bat) te na greben od Čelavca do Četinarice.

Drugi, jednako lijep i širok put počinje između Male Gudure i Dulibe, kod mjesta gdje uviru prije spominjane vode, te neko vrijeme vodi usporedno sa Šikića koritima (s njihove sjeverozapadne strane), a potom naglo skreće udesno, blago se penjući uz padinu Pleća (905 m), te izlazi zapadno od njegova vrha preko prijevoja Prisjeke na travnate Male Žuljine. Malo prije prijevoja odvaja se udesno put koji preko Jataara dolazi iz dolca Strašivca. S Malih je Žuljina jednostavan uspon na vrh Pleća, koji je također vrlo dobar vidikovac. Posebno je dojmljiv vidik na Male Žuljine te velebitske vrhove od Ošćenice do najvišega grebena Sveto brdo – Babin vrh – Malovan – okolina Vaganskog vrha.

Danas možda još jedino Male Žuljine podsjećaju na »golet« i »kamenu pustinju« iz Rukavinina članka, iako su to ustvari – kao i ostala nepošumljena područja u tom dijelu jugoistočnog Velebita, npr. ona na Jaslenskom bilu, iznad Dubokih i Malih jasala, te oko Velikih Žuljina – iz vizure današnjega planinara ili slučajnog posjetitelja zapravo predivni velebitski travnjaci. Naravno da Rukavina u vrijeme pisanja

članka, prije 50-ak godina, nije mislio na pustinju u pravom smislu riječi, već ga je taj krajolik visoko u planini podsjetio na težak i mukotran život te borbu za preživljavanje generacija i generacija gorštaka, sve do njegova vremena. Inače, čitavo je područje južno i istočno od vršne glavice Crnog vrha šumarija pretvorila u radilište, radi sječe šume, a do prije samo 50-ak godina, ondje je, kako potvrđuje Rukavina, šume bilo znatno manje.

Oba su opisana puta ucrtana na zemljovidima te su i danas prilično očuvana i prohodna, iako su mjestimice jako zarasla. Za planinare koji namjeravaju proći tim kolnim putovima, napominjem da se po sredini puta koji počinje u Maloj Guduri, nakon otprilike 300-tinjak metara, urušilo tlo u promjeru od metar do dva, i to nekoliko metara u dubinu (na jednom se kraju otvora ne vidi dno, pa postoji i mogućnost da se radi o speleološkom objektu), tako da njime nije preporučljivo hodati noću ni kad zapadne snijeg.

Iako danas ne možemo sa sigurnošću tvrditi na koji je od tih dvaju putova mislio Rukavina kad je u navedenom članku spomenuo kolni put kojim se seljačkim kolima stizalo iz Gudure do Čuljata, mislim da se obama moglo bez teškoća doći do toga naselja u Milskoj šumi. Od Čuljata se, također, kolima moglo ići dalje, do pašnjaka i njivica oko Mile vode, koji su po riječima vinkovačke kazivačice iz roda Šikića, a čiji su roditelji prognani iz Gudure, bili u vlasništvu Gudurana. Nadalje, po Rukavininom se opisu puta može pretpostaviti da se spustio u guduransku dolinu kolnim putom koji niz padine Crnog vrha vodi u Malu Guduru.

U citiranom je članku Rukavina naveo i da su svi dolci na tom dijelu jugoistočnog Velebita, između ličkoga i dalmatinskoga planinskoga grebena, tj. od Mile vode do Dubokih jasala u blizini Prezida, do Drugoga svjetskog rata bili lički pašnjaci i vlasništvo seljaka (Hrvata, op. a.) iz Ličkog Cerja, Ričica i Gudure te napomenuo da su u to vrijeme bile česte svađe s dalmatinskim (uglavnom pravoslavnim op. a.) seljacima s južne strane Velebita.

Međutim, u vrijeme austrougarske uprave, ti su odnosi bili znatno opušteniji, moglo bi se reći čak i prijateljski. Tako se iz monografije »Lovinac

i okolica« Luke Pavičića i suradnika iz 1987. može doznati da su se Svetoročani Bunjevci tijekom zime selili sa stokom u Dalmaciju! Zanimljivosti radi, citirat ću taj odlomak bez ikakvih pravopisnih ispravki: »Svetoročki stočari su izgonili svoju stoku na Velebit u rajon Kurcel – Žuline – Male i Duboke jasle. Ovi pašnjaci su ležali u blizini ili uz samu zemaljsku granicu koja je dijelila tadašnju Hrvatsku (Vojna krajina) i Dalmaciju. Za ove ličke pašnjake bili su zainteresirani i Dalmatinci, te će se rano razviti običaj međusobnog pašnjačkog ispomaganja. Taj se običaj već u početku 18. stoljeća preobrazio u narodno pravo koje se održalo sve do 19. stoljeća. Prema tom narodnom pravu imali su dalmatinski stočari slobodu prijelaza stare »Zemaljske« granice i slobodu ispaše na ličkim pašnjacima. Za tu uslugu Ličanima su dalmatinske vlasti dopuštale da mogu spuštati svoja stada na zimovnike u dio primorja koji je bio u sastavu dalmatinske uprave. Tamo su se svetoročka stada zadržavala do početka proljeća, kada su se kretala natrag u Sv. Rok. Tako su nekoć svetoročki stočari imali dva godišnja kretanja sa stokom. Ljeti su izlazili na Velebit u svoje sezonske stanove, u proljeće i jesen su se zadržavali u svom selu, a zimu su provodili u toplom Primorju«.

Nadajmo se da će današnji rijetki stočari obiju nacionalnosti koji se sele sa stokom na Velebit, ali sad u tom njegovom dijelu isključivo s dalmatinske strane, u budućnosti također ostvariti sličnu suradnju i međusobnu ispomoć.

Zainteresirani čitatelji mogu mnogo podataka o ličkim selidbama na Velebit pronaći i u književnom opusu poznatoga hrvatskog književnika i političara Mile Budaka, poglavito u njegovim djelima »Ognjište«, »Bazalo« i »Opanci dida Vidurine«. Iz tog se opusa također može saznati da se njegova obitelj iz Svetog Roka ljeti selila na dolac Stojbinu u blizini Mile vode.

Usput, rodom iz Gudure bio je vrijedni planinarski djelatnik i zaljubljenik u planine Martin Ivezić, zv. Mateja (Gudura 1898. - Sarajevo 1976.) s kojim je Ante Rukavina putem dopisivanja uspostavio dirljive prijateljske odnose, iako se stjecajem okolnosti nikada nisu uspjeli sresti. U njihovoj prepisci, koju je Rukavina djelomično objavio u članku (in memoriamu)

»Pismo prijatelju s one strane povratka« (Naše planine 1-2/1977.), otisnutom kasnije i u knjizi »Velebitskim stazama«, Mateja je između ostalog naveo da je zajedno sa svojom obitelji tijekom ljeta kolima odlazio iz svog sela u Duboke jasle i na Milu vodu po sijeno i drva.

Vjerujem da bi se Rukavini pojavio osmijeh na licu kad bi danas mogao vidjeti onu vikendicu u Maloj Guduri koju je po riječima pastira iz obližnje Podkose izgradio zaljubljenik u Velebit i Liku iz Imotskoga. Nadam se da će njegov primjer slijediti i dio raseljenih Gudurana te da će, pošto ishode povrat vlasništva, na svojoj djedovini obnoviti barem poneko spaljeno ognjište. A da Gudura nije zaboravljena, zorno je dokazao nedavno preminuli Jakov Ivezić, rođen u Guduri, zvan Jace Dančetov, iz kuće Čakine pod Liskarom, iz Velike Gudure, koji je nakon godina i godina progonstva izradio skicu Gudure i njezinih zaselaka, sa svim kućama i njihovim vlasnicima, koju je nedavno na stranici društvene mreže »Gudura – 70 godina od genocida nad Hrvatima (Ivezićima i Šikićima)« objavio njegov rođak Jakov Šikić iz Vinkovaca, potomak kuće Peričine iz Male Gudure, čiji je djed (također Jakov Šikić) izbjegao u taj grad.

Pa čak ako se više nikada ne obnovi, živjet će Gudura i dalje u srcima i mislima svih Gudurana. I zato, ne tuguj, Guduro, za svojim Ivezićima i Šikićima, koji su možda daleko, ali su zauvijek povezani s tobom i vječnim Velebitom!

Zarasla ulica i jedina kuća u Malim Gudurama

Zavižanske slike

Raul Horvat, Zagreb

Vjerujem da bi se i najiskusniji planinari-velebitaši, baš kao i oni manje iskusni, ali i slučajni namjernici, složili da su Zavižan i njegova okolica pravi biser Velebita. Ondje možete na razmjerno malom prostoru, baš kao u najluksuznijim svjetskim robnim kućama, pronaći doslovno sve, od igle do lokomotive, barem što se planinarskih sadržaja tiče. Nema sumnje da svakom tko izlazi iz automobila na velikom parkiralištu srce počinje jače udarati kad stane upijati mirise, zvukove i vizuru oko sebe. Lagane šetnje do obližnjih vrhova, poput Vučjaka, Balinovca i Velikog Zavižana, blizina ulaska na Premužićevu stazu te dobro označeni putovi do nešto udaljenijih Pivčevca i Malog Rajinca, samo su jedna strana zavižanske priče.

Druga je da u neposrednoj blizini Zavižana možete začas zakoračiti u teško prohodno

carstvo šume i krša, kojim je u posljednjih stotinjak godina malotko prolazio. To se ponajviše odnosi na prostor južno od Balinovca i Velikog Zavižana, gdje se ponegdje još održala poneka travnata duliba, poput Vukušić-dulibe, te nekoliko manjih (u tom području poznatih po nazivu »tavani«) na području Raskosina i Rivina. S druge strane, prostor sjeverno i sjeveroistočno od Zavižana kudikamo je blaži i prohodniji. Gusto je načičkan manjim travnatim dolcima i dulibicama, ima osebujnih vidika, pa čak i voda. Unatoč tome, potpuno je nepoznat planinarima. Nažalost, u područjima oko Zavižana neki su toponimi zauvijek izgubljeni, tako da ću u ovome osvrtu moći koristiti samo one koji su dostupni u preciznim topografskim kartama.

Na cesti, na pola puta od planinarskog doma do ulaska na Premužićevu stazu, još je vidljiva

Duliba u Čanjkovici

Dolac Zukovac

oznaka za put koji se strmo udesno uspinje do vrha travnatih Rivina (1638 m). U zapadnom se podnožju Rivina smjestila golema, šumovita vrtača Podkosa, zastrašujućeg izgleda, a slična njoj, još i dublja, u njezinu je južnom podnožju. Na dnu potonje smjestio se travnati Inkeševac. Te dvije vrtače dijeli stijena-kuk monumentalnog oblika, čijim sam podnožjem prolazio više puta na povratku iz Raskosina i Smrčevih dolina. Uvijek sam mislio da je to Medvjeda stijena, no sad vidim da je na Smandovoj karti stijena toga imena označena odmah ispod vrha Velikog Zavižana. Zbog glatkih i okomitih litica, isprva nisam ni pomišljao da je uspon na njezin vrh moguć bez uporabe pomagala. No, jednom sam se prilikom zainatio te počeo obilaziti oko podnožja u nadi da ću pronaći smjer u stijeni kojim bi bilo moguće dohvatiti vrh oslanjajući se samo na vlastite penjačke sposobnosti. I našao sam ga! Uspon do vrha bio je prilično

težak, ali nasreću, nigdje preopasan. Vidik s vrha, koji je gotovo u visini vrha Rivina, impresivan je. Pozornost privlači vidik na travnatu čistinu

Krasanska Jezera

Inkeševca, duboko dolje u podnožju. S dna Inkeševca već sam prije slikao tu stijenu, pridodavši svojoj kolekciji još jedan AB-BA velebitski vidik. Vještiji i okretniji planinari mogu iskušati svoje penjačke sposobnosti na toj stijeni, do čijeg se podnožja iz Botaničkog vrta može doći za oko pola sata.

U nastavku prikaza detaljnije ću opisati teren sjeverno od markiranog puta koji od Zavižana vodi na istok preko velikih travnatih dolaca Buljevca, Šarganovca i Jezera. Isplati se na početku Jezera skrenuti s markacije stotinjak metara i doći do velike lokve koja je još uvijek puna vode. Slijedi kratak, ali strm uspon do prijevoja iznad najljepšeg dolca tih prostora – Zukovca. Dolac je ovalnog oblika, promjera petstotinjak metara, bez ljudskih tragova. Istočno od Zukovca izdiže se šumoviti Robinac (1587 m). Nedavno sam na ortofoto karti pregledavao to područje i na samom vrhu Robinca uočio minijaturnu stjenovitu zaravan širine manje od 10 metara. Pomislio sam da bi mogla pružiti barem kakav-takav vidik. Jedno sam vrijeme bio u potrazi za vrhovima s vidikom na selo Krasno

Polje. Dosad sam pronašao jedan takav vrh. Je li na pomolu i drugi?

Sa spomenutog se prijevoja uspon na vrh Robinca pomalo odužio zbog skliskoga i vlažnog tla, natopljenoga nezapamćenom količinom kiše koja je pala proteklih mjeseci. U najvišoj smo točki još uvijek u gustom šumi, ali ni dvadesetak metara dalje kroz grane se već bjelasaju tražene stijene. Iako je vrijeme pomalo oblačno, a ima i izmaglice, vidik na Krasno impresivan je. Vidi se veći dio naselja. Još me se više dojmio pogled na suprotnu stranu. Obala od Senja do Rijeke i uzak trak mora uza samu obalu. Šteta što vidljivost nije bila bolja. Preporučujem planinarima da se zbog osebnih vidika za vedra vremena popnu na taj vrh.

Visoko na grebenu, zapadno od Zukovca, može se potražiti jama Kapljica (Kapljuv na nekim kartama), s čijeg stropa kaplje voda. Prije više godina spustio sam se na dno te jame. U tekstu Vedrane Glavaš »Kulturna krajina Severnega Velebita« (na slovenskom) spominju se uklesani križevi na stijenama u toj jami, pa čak i spekulacije o izvoru rijeke koja bi iz te jame

Vidik s vrha Snižnjaka prema Krasnu

Vidik s vrha monumentalne stijene na travnati Inkeševac

tekla preko Krasnog polja. Tragovi zavižanskih konja najvidljiviji su na markiranom putu, ali dosežu i sjevernije, do Zukovca i Kapljice. Ima ih i sjeverno od Kapljice, ali ondje su već znatno rjeđi. Sjeverno od Kapljice ulazimo u područje travnatih dulibica i dolaca, na kartama označeno kao Čanjkovica.

Od Kapljice je strm silaz u dubinu do dviju manjih travnatih dulibica, zatim slijedi strm uspon do ravnog dolca na drugu stranu, sjeverno, gdje smo već nadomak oveće dulibe pod bujnom travom, južno od kote 1524 m. Ondje nas čeka iznenađenje – velika ruja na njezinu istočnom rubu, koja se nigdje ne spominje. Velebit uvijek iznenadi kad se najmanje nadate. Iako smo izvan granica nacionalnog parka, to je područje i izvan oka šumarije, daleko od cesta i uhodanih putova. Najsjevernija travnata površina nalazi se kojih 400 metara sjeverno od dolca s rujom, na samom je rubu,

gdje se teren vrlo strmo ruši prema Lici. Na kartama je označena kao Plandište. Mogu samo spekulirati da se preko tog mjesta nekad odvijao

Draževrta

Plandište

pregon blaga jer je na nekim kartama označen put koji se od Krasanske dulibe uspinje do toga mjesta. Na rubu ledine nalazi se velik kamen prilično ravne površine. Moguće je da je služio kao »kameni stol«.

Zapadno od Plandišta već se približavamo cesti koja se od zavižanske ceste odvaja do građenog objekta na Plješevici, gdje dolazimo do granice Nacionalnog parka Sjeverni Velebit. Uza samu cestu još su dvije travnate dulibe, u predjelu pod imenom Biace. S vrha Plješevice prvi put pukne vidik na Snježnik (Snižnjak), visok 1608 metara, najsjeverniji i najistaknutiji vrh ličke padine toga dijela Velebita. S vrha Plješevice slijedi neugodan prodor kroz gustu i nisku šumu do prekrasnoga, tristotinjak metara dugačkog dolca u južnom podnožju Snižnjaka. Opet nedostaje toponim toga mjesta. Nije mi mogao pomoći ni nekadašnji meteorološki motritelj Ante Vukušić, koji mi je rekao tek da su taj

dolac vjerojatno kosili Babići. Od dolca do vrha Snižnjaka uspon je razmjerno lagan.

Vidik s vrha je očaravajući. U punoj cjelini pukne uzdužni vidik na Krasno, jedinstven na Velebitu. Taj, prema Lici najizbočeniji vrh, podsjetio me je na najizbočeniji vrh južnog Velebita, Babin vrh (1744 m). Takvi velebitski vrhovi pružaju jedinstvene vidike. Vozeći se kroz Krasno, pogledom možete uhvatiti taj vrh odmah kad prođete pored odvojka koji vodi do svetišta.

Teren zapadno i južno od Zavižana prilično je divlji i nepristupačan, pa bi se ondje trebali kretati samo iskusni planinari. S druge strane, predjeli sjeverno i sjeveroistočno od Zavižana pristupačniji su, prodiranje je lakše, ali se i u njima treba oprezno kretati. Zavižan i okolica ne nude svoje sadržaje samo izletnicima, turistima ili planinarima-početnicima, već i najiskusnijim velebitašima. Planina na tom malom prostoru nudi sve – od igle do lokomotive!

Ta zasljepljujuća odsutnost svjetlosti

Na slapovima Ouzoud u Maroku

Damir Šantek, Zagreb

Kao što nitko tko to stvarno ne zna ne bi u Maroku očekivao zasniježene vrhove više od 4000 metara, tako bi još manje očekivao slap viši od stotinu metara, koji se u kaskadama, uz zaglušnu buku obrušava u jezera u svom podnožju. No, to su, kao i mnoge druge stvari u našim životima, samo očekivanja, predrasude i zaključci koji se temelje na općim mjestima u našem skromnom životnom iskustvu. Svi doživljavaju Maroko kao pustu, pustinjsku afričku državu. Na slikama koje se šalju kući i objavljuju na društvenim mrežama prikazani su ljudi u galabijama, s turbanima na glavi, kako u pustinji jašu na devama, šareni i raznom robom krcati sukovi,

romantične medine, srednjovjekovne kasabe te eventualno kamena prostranstva Atlasa. Sve je to točno i dobro oslikava Maroko, no ta zemlja ima i druga lica, možda manje poznata, ali ne i manje zanimljiva i lijepa. Velik i vodom bogat slap teško će se uklopiti u standardnu sliku te vjetrom isprane i suncem spržene zemlje.

Slapovi Ouzoud udaljeni su od Marakeša oko 160 km na istok ili dva i pol do tri sata vožnje uglavnom lošim cestama. Rijec Ouzoud može se prevesti kao »čin mljevenja žita«, što ima smisla jer su se ondje nekoć nalazili brojni mlinovi. Neki od njih još uvijek rade. Rijeka Tissakht polako se spušta svojim tokom sve do Ouzouda, gdje se

Slapovi Ouzoud

Berberski makaki

obrušava duboko u kanjon. Pritom se na dužini od dva kilometra spušta 190 metara niže i ulijeva u Al Abid ili »rijeku robova«. Bojim se i pomisliti zašto je u tom surovom kraju dobila takvo ime.

Početak njena poniranja mjesto je gdje počinje kružna pješačka tura duga otprilike četiri kilometra, tijekom koje se spustite od vrha najvišega slapa do najnižeg jezera i zatim penjete natrag, nekih 150 metara. Na tom se mjestu Tissakht širi i u trima se odvojenim slapovima

spušta u prvo jezero. Iz njega se kaskadama prelijeva u dvama slapovima i spušta u drugo jezero, odakle se jednim velikim slapom spušta u treće i najveće jezero, kojim plove splavi i koje je središnje mjesto te vodene atrakcije. Nešto dalje, Tissakht se, opet u trima slapovima, obrušava u četvrto jezero, odakle kreće na svoj kratak put prema Al Abidu.

Krug oko središnjeg dijela tih slapova dobro je započeti u smjeru kazaljke na satu, i to zato što se tako postupno uvodimo u ljepotu toga malog bisera, gdje sa svakim novim pogledom i svakim novim vidikovcem raste oduševljenje i gdje baš svaki put pomislite da ćete upravo na tom mjestu snimiti najbolju i najljepšu fotografiju. Budući da je Maroko turistička zemlja, teško je zanemariti kolone i velike skupine turista predvođene obveznim vodičima. Teško je izbjeći i lokalne trgovce, koji uz put, na svojim štandovima, terasama ili rasprostrtim krpama, prodaju »berberske antikvitete«, vodu, svježe cijeđene naranče i brojne, samo turistima potrebne besmislice, koje će ih jednog dana podsjećati na to putovanje te skupljajući prašinu po zidovima i policama u stanovima i kućama izazivati zavist ili podsmijeh prijatelja.

Jezero pod slapovima

Tek su malo manje od njih agresivni berberski makakiji (*Macaca sylvanus*), majmuni koji žive u širem području masiva Atlasa i mogu se vidjeti u Libiji, Tunisu, Alžiru, Maroku i na Gibraltaru. Oni se uopće ne uzbuđuju zbog kaosa i žamora oko sebe i očito je da su navikli na toliku gužvu i mnoštvo ljudi. Naravno, sve to kvari prirodnu ljepotu i postupno, ali sigurno, vodi do njene devastacije, dok joj, s druge strane, daje životni, marokanski ugođaj.

Prvim posjetiteljima slapova to je mjesto zasigurno bilo posebno, gotovo nadnaravno iskustvo. Prostorom dominira šum vode koja se s velike visine obrašava u jezera, pri čemu vas od nevjerojatne vrućine spašava svježja, vodena maglica. I sve to tamo gdje to ne biste očekivali ni u najčudnijim snovima. Nevjerojatan vodeni otok usred gotovo pustinjskoga krajolika! Danas je to djevičansko čudo prirode pritisnuto kandžama profita,

turista i iskorištavanja te vodi samo sebe, kao i cijeli svijet, prema postupnom samouništenju.

Kad se spustite na razinu donjeg jezera, koje se dalje slapićima spušta kroz kanjon, možete se šetati oko jezera, kupati u njemu ili se provozati u malim, kičastim splavima na vesla, doći gotovo ispod samog slapa i pritom se dobro osvježiti vodenom maglicom ili tušem koji zalijeva na sve strane i koji je u tom slučaju nemoguće izbjeći. Plovim na splavi i kako se približavam slapu koji se izliva iz drugog jezera, gustoća vodene maglice sve je veća i veća. Instinktivno skrivam objektiv fotoaparata između nogu. Smijem se jer mi godi osvježanje, smijem se jer sam sretan, smijem se zato što se djeca smiju kad ih se prska vodom. Smijem se i zato što skrivam fotoaparat od vodene maglice, iako je dotad već više puta bio potopljen u podvodnom kućištu, jedanput na Crvenom moru i dvaput vrlo ozbiljno na ronjenju kod Šolte. Smijem se jer je ostavljen proveo noć

Na vrhu slapišta

DAMIR SANTEK
DAMIR SANTEK

Slapište je visoko ukupno 110 metara

u snijegu na Monte Rosi dok su uokolo bljeskale munje i lupali gromovi, i što sam mu, više se i ne sjećam na kojoj planini, razbio objektiv lupivši njime u stijenu, smijem se jer mu je vlaga ušla u kućište na Magliću, a i zato što mu se nakon nebrojenih okidanja mehanizam zatvarača blende istrošio baš ovdje, u Maroku, pa su sve slike previše eksponirane, prepune prekomjerne, zasljepljujuće svjetlosti.

Voda u jezeru nije prozirna, već smeđa, boje mliječne čokolade, što nema veze s njenom čistoćom, već s bojom okolne zemlje, a to pomalo kvari čar cijele priče i mnogima blokira želju za kupanjem. Nakon odmora slijedi uspon pored brojnih restorana s terasama, koje omogućuju izravan pogled na veliki slap. Što je pogled bolji, to je kvaliteta hrane lošija.

U Ouzoudu je svjetlost izvanredno snažna. Sunce nesmiljeno prži bez prestanka. Čitajući u Zagrebu Tahar Ben Jellounovu knjigu »Ta

zasljepljujuća odsutnost svjetlosti«, uz težinu u želucu i knedlu u grlu, nisam dokraja shvaćao punu snagu i smisao njenog naslova. Međutim, kad me je ondje zaslijepila svjetlost, u punom sam smislu osjetio na kakav su način bili kažnjeni pučisti koji su pokušali ubiti kralja. Zatvorske ćelije u kojima se ne može uspravno stajati i u kojima se ne može ispružiti dok ležiš na podu, bez trunke svjetla ili sunčeve svjetlosti, bez liječnika, šutnja bez definiranoga kraja, koji može biti samo predaja i smrt, i doživotna zasljepljujuća odsutnost bilo kakve svjetlosti, u punoj su suprotnosti sa zasljepljujućim suncem koje me, kad sam bez sunčanih naočala, stalno tjera da spuštam pogled ili škiljim, s rukama posred čela, zaklanjajući sunce. Čak se i moj fotoaparat posvađao s tom svjetlošću, snimajući preeksponirane i prije korekcije potpuno spaljene slike, ali snimao ih je. U zasljepljujućoj odsutnosti svjetlosti i on bi, bez obzira na korekcije, bio potpuno bespomoćan.

Naši prvi koraci u visokom gorju

Mate Balić, Split

Dok se automobilom vozimo sa završnog ispita u višoj planinarskoj školi, izvedenoj prema programu HPS-a, a moji suputnici nakon napornoga, ali i dugo iščekivanog dana sve dublje tonu u san, pokušavam rekonstruirati kako sam uopće dospio ovamo.

Premda sam već duže vrijeme bio član HPD-a Mosor, nisam bio osobito aktivan ni u društvu ni na društvenim izletima. Prije nešto više od dvije godine zatekao sam se s poznanikom na obližnjoj Svilaji, pri jednom usponu. Duje se upravo vratio s trodnevne zimske ture

po vrhovima Velebita i zaneseno nam je pokazivao slike te pričao o turi. Razmišljajući o tome kako bih i ja volio doživjeti nešto slično, ali svjestan svojih limita u poznavanju zimskih uvjeta i planinarenja u takvim okolnostima, pitao sam ga bih li se možda mogao priključiti Visokogorskoj sekciji HPD-a Mosor, koje je on bio član, pa možda s njima poći na koju turu i tako početi stjecati iskustvo. Umjesto odgovora na pitanje, Duje me je samo uputio na pročelnika sekcije Denisa Vranješa zvanog Vinči, i dao mi njegov broj.

Učenje u planini

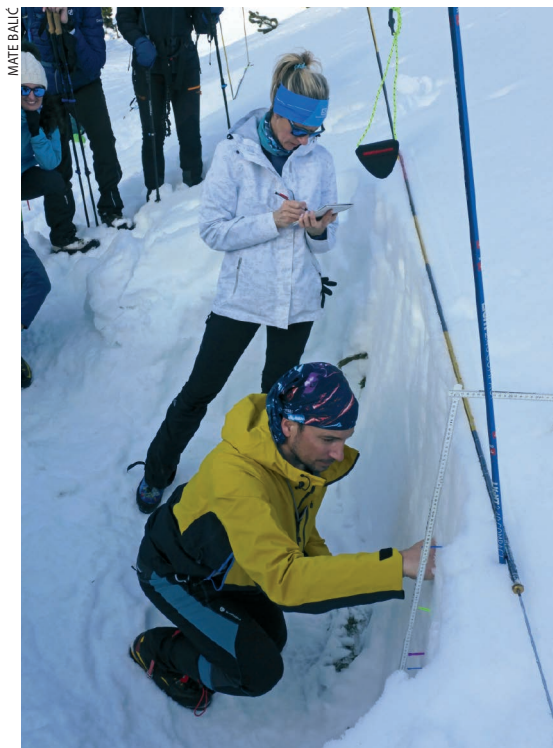

MATE BALIĆ

MATE BALIĆ

U carstvu snijega i leda

MATE BALIĆ

Ispitivanje kvalitete snijega

Kad sam ga nazvao, Denis me je upitao jesam li završio opću planinarsku školu. Kad je čuo da nisam, preporučio mi je da je najprije završim i onda mu se ponovno javim, pa ćemo sjesti i vidjeti što me zanima, a što mi Sekcija može ponuditi. Odmah nakon razgovora s njime nazvao sam tajništvo HPD-a Mosor i dobio informaciju da uskoro počinje opća planinarska škola i da još uvijek ima mjesta za upis. Istog sam se dana prijavio, a tri mjeseca poslije ponovno nazvao Denisa, no ovaj put s diplomom opće planinarske škole u rukama.

U HPD-u Mosor aktivno se i kontinuirano radi na edukaciji planinara zainteresiranih za zahtjevnije uspone. Prije su se edukacije provodile bez formalnih programa, a kada je u siječnju 2021. Izvršni odbor HPS-a donio program za taj oblik edukacije u udrugama članicama HPS-a, HPD Mosor organizirao je višu planinarsku školu prema tom programu. Oduševljen idejom da mi netko putem škole prenese svoje znanje i iskustvo, upozna me sa znanjima potrebnim za kretanje u zimskim uvjetima, na zahtjevnim putovima i u

visokim gorjima, te potrebnom opremom, ali i samom organizacijom takvih tura, prijavio sam se za pohađanje više planinarske škole!

Prošlo je još nekoliko mjeseci do početka škole i u međuvremenu sam podignuo intenzitet odlazaka u planine da ga dočekam što spremniji. Škola je započela u veljači 2022., kada se jednoga utorka u prostorijama društva okupilo petnaestero mladih planinara željnih znanja. Neki su mi bili poznati otprije, a s nekima ću tek ostvariti prijateljstva za cijeli život. Voditelj škole i glavni mentor bio je Denis Vranješ, a njegova desna ruka Raif Paraduzi. U sljedećih šest mjeseci davali su sve od sebe da nas uistinu pripreme za planinarenje u zimskim uvjetima, na zahtjevnim planinarskim putovima i u visokim gorjima.

Naše vatreno krštenje i naš prvi izlet na Čvrstnicu uključivao je cjelonoćno bivakiranje u snijegu u vučjim jamama podno Hajdučkih vrata.

Izlet nam se svima duboko urezao u sjećanje i pamtit ćemo ga cijeli život. Po dobrome, naravno.

Usljedile su ture na vrhove Prenja i Čvrstnice, gdje smo učili stavljati i koristiti dereze (većina nas prvi put). Upoznali smo se s načinima samozaustavljanja cepinom, kacigu ne skidamo s glave, a penjački pojas, različite gurtne, karabineri, spravice i zamke postaju nam nešto bez čega ne možemo zamisliti odlazak u planine. Simulirali smo potrage i akcije spašavanja unesrećenih u lavinama, učili kako testirati i prepoznati lavinski izložena područja, ali i kako ih prelaziti. I naravno, u svemu se tome dobro zabavljali.

Jedna od meni najdražih definitivno je bila vježba koja se odvijala tijekom uspona na Malu Mojstrovku u Julijskim Alpama. Osim što smo učili kako izraditi sidrišta u snijegu s više sidrišnih točaka, upoznali smo sustav svetog Bernarda i švicarski škripac. Na predivnim padinama Male Mojstrovke vježbali smo i samozaustavljanje

U Dolomitima

MATE BALIĆ

Na vrhu Marmolade (Punta Penia)

cepinom u različitim položajima te se nastojali opustiti da postignemo malo veće brzine prije nego što ćemo se početi zaustavljati. Osjećali smo se kao djeca na trampolinu i cijelo se popodne »igrali« stječući nova znanja i vještine.

Sada, kad smo uspješno svladali sve osnovne elemente zimskog planinarenja, došao je red na još jedan od izleta koji će svim školarcima ostati trajno u sjećanju. Cilj je bio Nacionalni park Visoke Ture, prirodna granica između Austrije i Italije. Ondje se nalaze brojni lijepi vrhovi. Najpoznatiji i najviši među njima svakako je Grossglockner, ali naš je cilj ovaj put bio ipak nešto niži – Grossvenediger (3666 m). Za većinu nas trebao je to biti prvi susret s ledenjakom, a ujedno i prvi uspon na vrh viši od 3000 metara.

Bila je to četverodnevna tura, od čega smo dva dana proveli u vožnji iz srca Dalmacije u srce Austrije i natrag. Bili smo smješteni u pitomom austrijskom selu tik do Hinterbichla. Nakon

izlaska iz automobila, s ruksacima težim no što smo ih inače bili naviknuti nositi, jer smo uz osnovnu opremu sada dobili i penjačku užad, imali smo tri sata lagane šetnje po lijepom zimskom vremenu do prvog planinarskog doma Johannishütte. Osvježili smo se uz domaću pitu i krenuli dalje prema svojem odredištu – zimskoj sobi planinarskog doma Defreggerhaus, malo niže od 3000 metara. Prema procjenama, za uspon po zimskim uvjetima trebala bi nam tri do četiri sata. Međutim, na pola puta do doma vrijeme se strahovito pogoršalo i nakon kratkih rukava brzo smo navukli na sebe sve što smo imali u ruksacima. Vidljivost se drastično pogoršala i sljedeća nam je dva sata svima bilo najvažnije da ne izgubimo iz vidokruga onog ispred sebe. Zahvaljujući oprezu i odlučnosti cijele skupine, uspješno smo stigli do odredišta.

Izmjerena temperatura bila je 15 stupnjeva ispod ništice, a zbog silnog vjetrova koji je puhao,

stvaran je osjet bio i ispod minus 30 stupnjeva. S obzirom na to da je vrijeme i ujutro, iako malo blaže, ipak bilo slično, donesena je ispravna odluka da se okrenemo i svoj prvi prelazak ledenjaka i vrh iznad 3000 metara ostavimo za neku drugu priliku. Jedna je od najvažnijih lekcija u planinarstvu znati kada treba odustati.

I nismo dugo čekali. Pošto smo »odradili« jednu turu u kojoj smo se upoznali s feratama u okolici Sarajeva, uputili smo se u Dolomite.

Za opisivanje svih naših doživljaja i ljepota Dolomita, odnosno Marmolade, kao i uspona osiguranim putovima na njezin najviši vrh Punta Peniju (napokon tritisučnjak – 3343 m, i naš prvi ledenjak), odnosno na Monte Paterno (i ples na kiši) i na Nuvolau, bile bi potrebne barem još dvije-tri stranice. Ostavimo to stoga za neki drugi put! Moram, međutim, spomenuti nezaboravno pivo u domu Lavaredo, s vidikom na Tre Cime i neke druge snove.

Približava se postupno početak srpnja, a naše uzbuđenje raste! Sad, kad smo već iskusniji planinari, pripremamo se odmah i za svoj prvi četiritisućnjak. Ciljevi su nam Gran Paradiso i

Breithorn. To nam je ujedno i prvi put da se spremamo na sedmodnevnu turu.

Uspion započinjemo u malenom i pitoresknom kampu Pont Breuil. Budući da smo u kamp stigli kao prvi automobil iz naše skupine, pokušavamo na recepciji objasniti gospodinu da nam je plan prespavati u šatorima te se sutradan ujutro zaputiti na vrh, po povratku prespavati u domu Vittorio Emanuele II, a sljedeći se dan spustiti do kampa i napustiti ga. Recepcionar se uporno trudio objasniti da je to preizazovan uspon i da nam je plan loš (»Don't do that!«) te da sutra trebamo samo doći do spomenutog doma, a tek se onda zaputiti prema vrhu. Podignuli smo šator i dok se juha krčkala na plameniku, pristigla su i druga dva automobila, tako da nas je ukupno bilo dvanaestero. Iznijeli smo sva svoja saznanja i zaključili da ćemo pokušati s prvotnim planom. Vremena imamo dovoljno i uvijek se možemo vratiti u dom prespavati te ujutro ponovno pokušati uspon.

Srećom, plan nije trebalo mijenjati. Nakon dva sata ranojutarnje šetnje relativno uređenim putom od kampa do doma i postupnog ostavljanja

Prepoznatljiva piramida Matterhorna

MATE BALIĆ

vegetacije za sobom, uputili smo se prema vrhu. Naš voditelj Denis bio je ondje prije 14 godina i tada je »ušao« u ledenjak tik iza doma. Međutim, zbog globalnog zatopljenja i postupnog otapanja ledenjaka, mi smo u ledenjak ušli oko 700 metara nadmorske visine više u odnosu na njega – na gotovo 3800 metara! Tužna je činjenica da za nekoliko godina planinari u Grajskim Alpama vjerojatno neće imati priliku ni to ponoviti.

Približavajući se vrhu, sada već na oko 4000 metara, gotovo smo svi osjetili blagi oblik visinske bolesti. Ono što je iznenadilo sve školarce, jest kako sa svakim korakom iz nas nestaje snaga. Visina i manji postotak kisika postupno čine svoje. Sva tri naveza s po četiri člana, usprkos manjku kisika, sigurno stižu na vrh Gran Paradisa. Gore je zbog smanjene vidljivosti i vlažnosti stijena Denis brzo razvukao gelender i svi smo se popeli do kipa Madonne na vrhu.

Slijedio je povratak do doma po nezgodnom kamenjaru i kroz »labirint« stijena pored planinarskog doma, spavanje i jutarnji spust do kampa, odakle krećemo u drugu alpsku dolinu. Oko 80 km dalje, stižemo prvo u kamp Glair, pa zatim odmah odlazimo u razgledavanje grada Cervinije u podnožju Matterhorna.

Aklimatizirani smo nakon Gran Paradisa, pa ujutro idemo do žičare koja nas diže na gotovo 3500 metara. Neobično je bilo u istoj žičari vidjeti ljude u kratkoj odjeći, koji idu samo do prve postaje, gdje će uživati u prekrasnoj prirodi na temperaturi od 25 stupnjeva, i skijaše koji idu s nama do vrha.

Nakon izlaska iz žičare svima nam zastaje dah. Iako smo prije samo nekoliko dana svi bili na moru i kupali se u krugu svojih prijatelja i obitelji, sada su oko nas tisuće skijaša koji uživaju na ledenjaku Monte Rose.

Vježba kretanja s cepinom i derezama

Uspon na Gran Paradiso

Na vrhu Breithorna

Ponovno formiramo tri ledenjačka naveza s po četiri člana i započinjemo uspon, najprije preko skijališta, a zatim ostavljamo skijaše iza sebe i uživamo u netaknutoj ljepoti planina oko nas. Matterhorn nas cijelim putem budno prati i pazi na nas. Samo nekoliko sati poslije malopomalo sigurno stižemo do vrha Breithorna. Osjećaj ponosa i sreće natjerao nas je i da nakratko zaplešemo na vrhu. Nažalost, vjetar je ubrzo ponovno pojačao i krenuli smo natrag, u podnožje grebena.

Dok smo se žičarom spuštali u dolinu i dok su moji dragi školarci raspravljali u kojoj ćemo pizzeriji proslaviti svoj uspon, meni je samo prolazilo kroz glavu je li moguće da je gotovo i da je škola završila. U posljednjih šest mjeseci svi smo se veoma zbližili i rodila su se neka nova prijateljstva, ali i stvorile uspomene koje ćemo prepričavati još godinama.

Na moju sreću, to nije bio kraj. Zapravo, bio je to samo uvod u svijet planinarenja u visokim planinama. Iako je škola bila formalno gotova, prvi ispit za višu planinarsku školu bio je najavljen tek za pola godine. Stoga smo i dalje svaki mjesec odlazili barem na jednu višednevnu turu vježbajući i pripremajući se za ispit. Uz

planinarske ture, često smo imali i popodnevne vježbe u okolici Splita.

I onda je došao taj dan. Strepili smo kao prije ispita u svakoj školi. Nervoza se uvukla u sve nas i odjednom smo svi postali nesigurni. Budući da nam je to bio prvi takav ispit, nitko još nije znao kako će izgledati. Mia, Tea i Marko javljaju se za ispit prvi dan, a mi ostali ipak ćemo još malo ponoviti sve vježbe i izići sutradan. Nakon vijesti da su oni položili, svi smo se malo opustili i s puno više samopouzdanja izišli na ispit. Instruktori Mladen Vrabec, Alen Čančarević, Eugen Zobaj i Dubravko Balent bili su fantastični ispitivači te sam više imao osjećaj da nas educiraju, nego što nas ispituju. Nakon drugog ispitnog dana s ponosom smo mogli reći da je svih 15 polaznika više planinarske škole HPD-a Mosor, koliko nas je prije više od godinu dana zajedno pristupilo školi, uspješno položilo ispit i steklo diplomu HPS-a.

Vraćam se u realnost ugledavši svjetla grada dok se spuštamo niz Klis. Dok slušam suputnike kako se postupno bude, shvaćam da to nije kraj. Pred nama je još mnogo učenja i vježbe, ali i obveza da to znanje prenesemo na neke nove naraštaje željne znanja.

Planinarskim korakom po Islandu

Josip Klem, Ilok

Iprije slijetanja zrakoplova, već je pri pogledu kroz prozor bilo očito da je Island drugačiji od bilo čega što smo dosad vidjeli. Nakon otprilike četiri i pol sata leta iz Beča, sletjeli smo u međunarodnu zračnu luku Keflavik, oko sat vremena udaljenu od glavnoga grada Reykjavika. Unajmljujemo auto, držeći se savjeta da je to najbolji način za kretanje Islandom. S obzirom na to da je još uvijek zima i da na cestama ima snijega i leda, unajmili smo terensko vozilo s pogonom na sva četiri kotača.

Island je otok vrlo zanimljivog reljefa. Dobro je poznato da je vulkanski i geološki aktivan. Unutrašnjost otoka sastoji se od visoravni koju karakteriziraju polja pijeska i lave, planine i ledenjaci, a mnoge ledene rijeke teku kroz nizine u more. Unatoč velikoj zemljopisnoj širini i blizini Arktičkoga kruga, Island ima umjerenu klimu zbog blagotvornog utjecaja Golfske struje. Blizina arktičkoga pojasa i njegov utjecaj na more održavaju ljeta hladnima, a veći dio arktičkih otoka ima polarnu klimu.

Najviši vrh Islanda zove se Hvannadalshnúkur, a nalazi se na sjeverozapadnom rubu vulkana Öraefajökulla. Prema službenim mjerenjima iz kolovoza 2005., nadmorska mu je visina 2110 metara (prije se mislilo da je visok 2119 m).

Island je došao pod upravu Norveške 1262. i bio je pod vlašću Norvežana i Danaca sve do 1918., kada je stekao suverenitet. Međutim, vanjskim odnosima i obalnim nadzorom i dalje je u ime Islanda upravljala Danska, a dvije zemlje imale su zajedničkoga kralja sve dok Island 1944. nije postao samostalna republika.

Naše je prvo odredište na otoku Nacionalni park Þingvellir, gdje se među ostalim nalazi i Sifra, rascjep između Euroazijske i Sjevernoameričke tektonske ploče. Sifra se često opisuje kao mjesto s najbistrijom vodom na svijetu. Temperatura vode cijele je godine oko 4 °C. U blizini se nalaze i jezero Þingvallavatn, slap Öxarárfoss te zanimljive formacije stijena.

Nakon Þingvellira odlazimo do Geysira, vjerojatno jedne od najpoznatijih islandskih atrakcija. Geysir ne erumpira često – posljednja se erupcija dogodila 2016. – no zato »manji brat« Strokkur erumpira redovito, svakih desetak minuta, tako da njegovu erupciju nije teško »uhvatiti«.

JOSIP KLEM

Gejzir Strokkur

Polarna svjetlost

Sljedeća nam je odredište vodopad Gullfoss. Ime mu u slobodnom prijevodu znači Zlatni vodopad. Vrlo je moćan i impresivan, s protokom vode od 140 metara u sekundi. Nalazi se u kanjonu rijeke Hvíte (nom. Hvítá), na jugozapadnom dijelu Islanda.

Prvo nam je prenoćište Kaldbakur Guesthouse na farmi daleko od svjetla grada. Domaćin nam je farmerska obitelj. San je ugodan no oko dva sata ujutro budimo se da bismo svjedočili jednoj od najljepših prirodnih pojava – aurori borealis. Za doživljaj polarne svjetlosti potrebno je, osim čistog neba bez oblaka, biti i daleko od umjetnog svjetla. Slika je zaista nezaboravna!

Drugi dan odlazimo do vodopada Seljalandsfossa i Skógafossa te meni najdražega mjesta na putovanju – kanjona Fjaðrárgljúfur. Iako je veći dio dana vrijeme bilo sunčano, kod kanjona su nas osim pola metra snijega dočekali i jak vjetar i hladnoća, što nas, međutim, nije spriječilo da poduzmemo kraću planinarsku turu do kanjona. Osobito je impresivan pogled

Slap Svartifoss

na kanjon i dolinu ispod nas. Ondje smo zbog skliskog terena prvi put koristili i cepine za snijeg.

Nakon Fjaðrárgljúfura krećemo na nešto dužu kružnu turu do vodopada Svartifossa. Srećom, prati nas savršeno, sunčano vrijeme, no ima mnogo snijega i zaleđenog terena, zbog kojeg treba koristiti cepine. Na kraju staze nalazi se vodopad Svartifoss, specifičan po tome što je okružen stupovima od lave. Posjećujemo i ledenjačko jezero Jökulsárlón, iznad kojeg se nalazi ledenjak Vatnajökull, drugi po veličini u Europi. Tamo smo, među ostalim, vidjeli i foke kako se sunčaju na komadima leda koji plutaju na jezeru.

Kraj dana dočekujemo na farmi Brunnaveilir, gdje imamo na raspolaganju cijelu kuću s kuhinjom, u kojoj pripremamo večeru. Budući da smo opet imali sreće i čisto nebo, u noćnim satima bili smo nagrađeni polarnom svjetlošću. Kakav doživljaj!

Treći smo dan opet planirali planinarski izlet. Odabrali smo rutu do ledenjaka Svínafellsjökulla u planinskom području Vatnajökull. Na putu

do Svínafellsjökulla zapažamo otiske stopala polarnih lisica, no lisice, nažalost, nismo vidjeli. Slijedio je posjet potpuno zaleđenom vodopadu Stjórnarfossu. Zatim polazimo na Hjørleifshöfði – planinu na kojoj se nalazi staro vikinško selo, a na vrhu grobnica prvog Vikinga poginulog na Islandu – Hjørleifura Hróðmarssona. Put je strm, smrznut i sklizak, a budući da je bilo i vjetrovito – doći na vrh nije bilo jednostavno. Sav se trud, međutim, isplatio – na vrhu nas je, osim grobnice vikinškog doseljenika, dočekaao i krasan vidik na plažu s crnim vulkanskim pijeskom te okolne planine i Atlantski ocean.

Spuštamo se na obližnju plažu Reynisfjara – najpoznatiju na Islandu, s crnim pijeskom i stupovima vulkanskih stijena. Nedaleko od nje nalazi se Vik, selo od oko 750 stanovnika, gdje ćemo prespavati treću noć. Vik je uz Reykjavik vjerojatno najpoznatije mjesto na Islandu. Posjećujemo mjesnu crkvu, od koje se pruža nezaboravan vidik na Atlantski ocean i vulkanske stijene što izviru iz oceana.

Na ledenjaku Svínafellsjökull

Uspón na Hjørleifshöfði

S uspona do rijeke Reykjadalur

Četvrti dan započinjemo posjetom još jednom vodopadu – Urriðafossu. Nastavljamo s usponom do termalne rijeke Reykjadalur. Tura počinje na parkiralištu, a duga je malo više od

8 kilometara. Put stalno vodi kroz prekrasan islandski krajolik. Na kraju staze nalazi se rijeka Reykjadalur. Vani su bila tek oko 4 °C, no temperatura vode u rijeci iznosi oko 40 °C, pa smo se na kraju izleta, kao i svi drugi koji onamo dolaze, okupali u rijeci.

Nakon posjeta Reykjadaluru posjećujemo još glavni grad Reykjavik. Obilazimo crkvu Hallgrímskirkja te skulpturu Sun Voyager. Nagrađujemo se ukusnom večerom, na kojoj smo, među ostalim, probali i kitov odrezak te meso morža i islandski specijalitet – juhu od jastoga.

Posljednji dan otišli smo na kraću turu do vulkana Fagradalsfjalla na krajnjem jugozapadu Islanda. Vulkan je posljednji put erumpirao prošle godine. O tome svjedoči beskrajna crna rijeka ugasle lave. Nismo na velikoj nadmorskoj visini, ali okruženje pruža zaista jedinstven doživljaj, koji svjedoči o snazi prirodnih sila.

Posjet Islandu zaključujemo posjetom geotermalnom području Seltún, vraćamo automobil te iz zračne luke letimo natrag na europski kontinent – u Budimpeštu. Bio je to kratak, ali vrlo lijep skok na udaljen otok u sjevernom Atlantiku.

O imenu Kunagora – na prijedlog planinara promijenjeno službeno ime gore

Povjerenstvo za standardizaciju geografskih imena, koje čine istaknuti geodeti, geografi, jezikoslovci i drugi stručnjaci, provodi reviziju geografskih imena te odlučuje o unosu novih imena ili izmjenama imena u Registru geografskih imena. Taj je registar osnova za sva kartografska izdanja Državne geodetske uprave. O toponimima i radu toga povjerenstva već smo nekoliko puta pisali u Hrvatskom planinaru.

Povjerenstvo je u svibnju donijelo za planinare zanimljivu odluku o promjeni imena cijele jedne gore, i to upravo na inicijativu planinara iz zagorskoga gradića Pregrade i Zagreba. Naime, tijekom pripreme planinarskih putokaznih ploča za uređenje planinarskih putova postavilo se pitanje zove li se gora u istočnom dijelu Kostelskoga gorja Kuna gora, Kuna-gora ili Kunagora, odnosno, koji lik imena gore treba biti ispisan na planinarskim putokazima. Sva saznanja o tome HPD Kunagora uputio je navedenom Povjerenstvu, koje je u skladu s metodologijom revizije geografskih imena i uz pozitivno mišljenje Grada Pregrade odlučilo da se u Registar geografskih imena, umjesto imena Kuna gora, kao službeno ime te gore upiše Kunagora. Dakle, službeno ime gore iznad Pregrade sada je Kunagora.

U starim zemljovidima i Registru geografskih imena bilo je upisano ime Kuna gora, koje se desetljećima upotrebljavalo u planinarskim izdanjima i kartama, a bilo je zastupljeno i u drugim izvorima. Na području Pregrade posljednjih se desetljeća, međutim, sve učestalije počeo koristiti lik Kunagora, pa je on u mjesnom govoru s vremenom prevladao. O tome svjedoči i činjenica da se planinarsko društvo u Pregradi najprije zvalo PD Kuna gora. Tako je bilo sve do sredine 1990-ih godina, kada mu je ime promijenjeno u HPD Kunagora. I planinarska kuća, sagrađena 1953., bila je nazvana Kuna gora. Ekološka staza obilježena 2006., koja vodi iz Pregrade do planinarske kuće, nazvana je Eko staza Kunagora, na turističkim se putokazima nalazi ime Kunagora, a trgovina u središtu Pregrade naziva se Kunagora d.o.o. Na novijoj tematskoj karti Pregrade koja je istaknuta u središtu grada nalazi se ime Kunagora. Zanimljivo je spomenuti da i na spomen-ploči postavljenoj 1987. stoji natpis: »NOSTRA DOMINA PREGRADIENSIS DE KUNAMONTE ASUMPTA«.

U monografiji »Grad Pregrada«, Matis d.o.o., Pregrada, 2004., na više se mjesta navodi ime Kunagora, primjerice na str. 7., cit.: »Valovi blagih

Pregrada i Kunagora

Planinarska kuća Kunagora

šumskih brežuljaka ... dosižu gorski niz Strahinšćice, Kunagore, Vinagore i Desiničke gore.« Na web-stranici Grada Pregrade na više se mjesta spominje ime Kunagora, na primjer, u odluci o inicijativi za proglašenje gore značajnim krajobrazom.

U maloj monografiji o župi Pregrada autora Ivana Filipčića iz 1983., u izdanju Kršćanske sadašnjosti, navodi se ime Kuna-gora, primjerice str. 13., cit.: »Naše Gospe pregradske od Kuna-gore«, str. 48., cit.: »Kapela sv. Volfganga na Kuna-gori« itd.

Sadržajno objašnjenje o imenu gore dao je pok. Boris Krizmanić u članku »Skica za toponimiju Pregrade i okolice«, objavljenom u listu Pregrada.info 4/2009 i na web-stranici: <https://www.pregrada.info/list/skica-za-toponimiju-pregrade-i-okolice/>. On piše: »Najpoznatiji oronim na našem području je Kunagora. (Ponegdje ćemo naići na oblik Kuna-gora ili Kuna gora. S obzirom na tendenciju u hrvatskom jeziku da se polusloženice i složeni pojmovi gdje je to moguće stapaju u jedinstvenu riječ, složenicu, preporučio bih oblik Kunagora). Ovaj oronim sadrži dva korijena: kuna i gora, a značenje mu je »gora u kojoj ima kuna«. I dandanas ih ima, no u staro vrijeme one su imale veću

važnost jer se krznom tih životinja plaćao porez, kunovina. Po tom obrascu nastali su još oronimi: Vinagora i Kostelgora (može i Kostelska gora). Vinagora je u značenju »gora u kojoj ima vina«, uzgaja se vinova loza i proizvodi vino, a Kostelgora je »gora u (ili na) kojoj je Kostel.«¹ Korijen gora susrest ćemo i u ojkonimima Gorica, Gora i Mala Gora. On označava poziciju onoga što je imenovano, da je to što je imenovano gore, visoko. Od istaknutijih oronima još je Vrljanšica, brijeg iznad Sopota, a značenje mu je vrlet, strmina. Da se na njezinim obroncima razvilo kakvo naselje, ono bi moglo nositi naziv Strmec.«

Pitanje imena gore sada je razriješeno odlukom Povjerenstva za standardizaciju geografskih imena, koje je uvažavajući prijedlog pregradskih planinara te mišljenje gradske uprave, jezikoslovaca i drugih stručnjaka, donijelo odluku da se službeno ime promijeni iz Kuna gora u Kunagora.

Dakle, kad idete u Hrvatsko zagorje, svakako navratite na Kunagoru!

Alan Čaplar

¹ Korijen oronima Kostel je latinska riječ castellum (= kaštel), po danas ruševnoj gradini (op. Ž. P.)

Miniekspedicija u Crnom Lugu od 19. do 21. svibnja

Radi organizacije, rekognosciranja i lociranja speleoloških objekata, a i da bi se kamp ostvario, morao sam prehodati, pregledati i istražiti mnogo terena te imati potporu udruge i ostalih sudionika.

Budući da volim brati i jesti gljive i voziti se biciklom šumskim vlakama i cestama, rekognosciranje terena bilo mi je usputan posao. Kad bih našao neku jamu ili špilju, ne bih je odmah locirao, već bih pokušao odrediti kuda bi mi se bilo najbliže spustiti do nje. Uzeo bih opremu i svjetiljku te pobježe istražio objekt. Tako sam malo-pomalo u razdoblju od 2017. do danas sjeverno od Crnog Luga – točnije kod Malog Sela, odnosno brda Opaljenca – naišao na nekoliko jama i špilja. Načeo sam dobar teren za istraživanje, osobito prikladan za speleologe početnike koji moraju raspripremati i opremiti jame.

Našao sam jednu dublju jamu i jednu špilju, koje sam nazvao Maloselska jama i Maloselska špilja, po mještanima Malog Sela, koji su se u Drugom svjetskom ratu ondje skrivali od okupatora. Mnogo ih je poginulo, a mnogo i raseljeno, spaljene su im kuće i oduzete domaće životinje od kojih su živjeli.

Dio vesele i jake ekipe SO-a i SD-a Velebit i SU-a Estavela došao je dan prije radi dogovora, upoznavanja terena i mještana.

Opaljenac su istraživali članovi SO-a PDS-a Velebit. Ondje su locirali jedan novi speleološki objekt

i nekoliko manjih. U opremljenoj jami pronađenoj i lociranoj 2017. naišao sam na fiks, ali bez pločice. Odmah pored nalazi se i Maloselska špilja, duboka pet i duga 11 metara. Galerija 1 (duljine 12 m) i Galerija 2 (duljine 10 metara) nalaze se u neposrednoj blizini, pa je zabijena jedna pločica. Pazigače su novi objekt, dubok 6 metara. Drugi dan kampa speleolozi su istraživali Maloselsku jamu, duboku 20 i dugu 6 metara.

Dvije jame našao sam u blizini mjesta Plajzi, nedaleko od glavne ceste Crni Lug – Gerovo. To su područje istraživali članovi SU Estavela iz Kastva. Ulaz u jednu nalazi se na samoj cesti. Otvorio se prije nekoliko godina, prvi put je pronađen 2019., a istraživao 2020., ali s obzirom na to da se činilo kako »jama nema kraja«, speleolozi su ponovno ušli s namjerom da je temeljitije istraže. Ipak, nisu je mogli cijelu istražiti jer je puna uskih kanalića, a nakon prolaska opasnih glondži ima i nekoliko kaskada. Postoji nekoliko uskih upitnika gdje kamen pada u vodu. Iako se ondje nije više istraživalo, izvjesno je da je jama duža od stotinu metara. Nazvana je Vršička čabrakadabra.

Drugi dan kampa istraživanja je Jama iznad zavoja, poslije preimenovana u Abraćačabra. U njoj je dosegnuta dubina od 134 metra.

Površinska je ekipa prvi dan proširila dva ulaza. Drugi dio ekipe nije bio toliko uspješan u

Dio sudionika istraživanja u Crnom Lugu

STIVEN KNAUS

površinskom pronalaženju: vratio se do jame u istraživanju, pronašao i prokopao jedan kanalić te proširio i pronašao špilju dugu 50 m.

SU Estavela uzorkovala je dva kornjaša u Čabradakadabri, a primijećeni su i pauk troglobiont i šišmiš. Članovi SO-a PDS-a Velebit u jamama su pronašli tri pauka (Araneae) i po jednog skokuna (Collembola) i lažištupavca (Pseudoscorpiones), a uočeni su i tragovi šišmiša. U špilji je pronađena i dvojenoga (Diplopoda).

Vrijeme je tijekom vikenda bilo promjenjivo. U noći je padala kiša, a preko dana je bilo sunčano. Tjedan prije kiša nije prestajala padati, pa je stoga kamp preseljen u Kulturni dom u Crnom Lugu. Plan proširenja u ponoru Malence čeka bolja i suša vremena. Taj je ponor istraživao pedesetih godina prošlog stoljeća, a ime je dobio po istraživaču Mirku

Malezu, koji navodi da je taj ponor spojen s ponorom Vele vode, ali fizički nikada nije istražen. Istraživanja su 2020. nastavili članovi SU-a Estavela, ali došli su do »upitnika«. Napravio sam prokop 2021. i vidio da ide dalje i da se spušta. Ako bi se jednog dana spojio, sustav bi bio nazvan Bela Vodica, po mjestu na kojem se nalazi.

Nadam se da će se takve ekspedicije ili mini-kampovi nastaviti. Dobro su to vježbe za novopečene školarce kojima takvih terenskih istraživanja nedostaje, a koji su uvertira i priprema za velike logore.

Na kraju hvala svim sponzorima: Gradu Delnicama, Turističkoj zajednici Gorskoga kotara, Pansionu Risnjak, Javnoj ustanovi NP Risnjak i Caffè baru Lug. Veliku zahvalnost dugujemo i HGSS Stanici Delnice, čiji su članovi bili pozvani i uključeni u istraživanje.

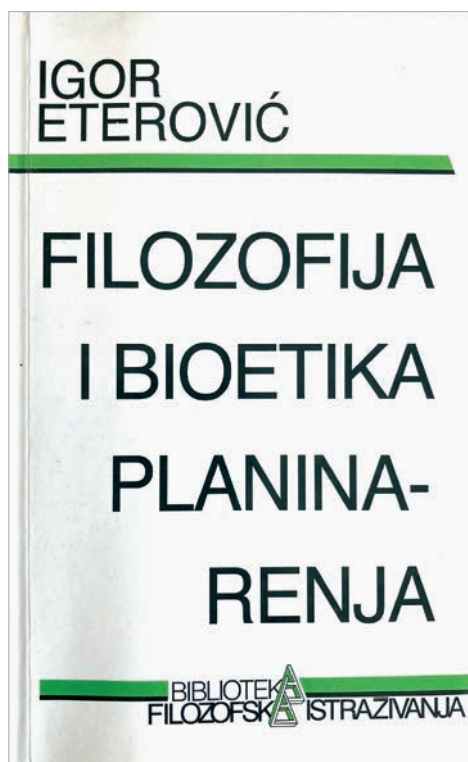
Stiven Knaus

NOVA IZDANJA

Igor Eterović: Filozofija i bioetika planinarenja

U izdanju Hrvatskoga filozofskog društva objavljena je u travnju ove godine knjiga izazovnog naslova »Filozofija i bioetika planinarenja«. Autor joj je doc. dr. sc. Igor Eterović, planinar srednje generacije (rođen je 1984.), ali već vrlo iskusan i duboko uključen u planinarski društveni život, član PD-a Opatija. U nekoliko mandata bio je član Izvršnog odbora HPS-a, u prethodnom mandatu (2019. – 2023.) zamjenik predsjednika Izvršnog odbora, a na izornoj sjednici Skupštine HPS-a u svibnju ove godine izabran je na dužnost predsjednika Izvršnog odbora HPS-a – i to kao najmlađi član na toj odgovornoj dužnosti u povijesti HPS-a. Iz njegove biografije, objavljene u pripremi za Skupštinu, dobro je vidljivo da je vrlo svestran i angažiran planinar. Završio je opću planinarsku školu, tečajeve za vodiče A i B standarda, ljetnu alpinističku školu, školu planinarskog skijanja i tečaj za markaciste te aktivno sudjelovao u izvođenju malih planinarskih škola za djecu. Radi kao docent na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, gdje drži nastavu na (bio) etičkim i povijesnomedicinskim kolegijima, član je više strukovnih udruga u Hrvatskoj i inozemstvu te urednik više znanstvenih časopisa. U časopisu Hrvatski planinar objavio je dosad dvadesetak zapaženih članaka, najviše upravo o filozofiji i etici planinarenja te o planinarenju u nacionalnim parkovima SAD-a.

Njegova knjiga »Filozofija i bioetika planinarenja« plod je ispreplitanja dviju važnih sfera njegova života – profesionalne i planinarske. Ona je ujedno vrlo jedinstveno djelo u hrvatskom planinarstvu – istodobno prva knjiga filozofske tematike u našoj planinarskoj povijesti, ali i uzorno znanstveno-stručno djelo o planinarstvu, kakvo nemaju ni mnoge druge zemlje s razvijenim planinarstvom. To je fundamentalno stručno djelo o izazovnoj i zanimljivoj temi.

Knjiga se sastoji od pet poglavlja (ne računajući uvod i zaključak), a ima 354 stranice (format: 20,5 × 13 cm). Evo kako strukturu knjige i svoje razmatranje o filozofiji i bioetici planinarenja sažeto opisuje sam autor: »U knjizi sam nastojao dotaknuti one najosnovnije dimenzije potrebne za razumijevanje planinarenja, a koje su ujedno i temeljne stavke jedne filozofije planinarenja. Prvim sam poglavljem postavio kontekst rasprave i usko povezao planinarenje sa sportom, odnosno jasno naznačio da planinarenje prije svega gledam kao sport te naznačio kakve to implikacije u daljnjoj analizi ima. U drugom sam poglavlju nastojao raščistiti jezik o planinarenju i jezik planinarenja temeljitom jezičnom analizom na leksičkoj, ali i na semantičkoj (tj. značenjskoj) razini. To je dalo čvrste temelje za jasniji govor o ontologiji planinarenja, odnosno o prirodi planinarenja kao prirodnog sporta u njegovoj

specifičnosti, tj. pokušaju odgovora na pitanje što je to tipično planinarsko po čemu planinarenje jest planinarenje. Četvrto je poglavlje svojevrsan nastavak prethodnoga te sam na krilima fenomenološke analize razložio osnovna pitanja epistemologije planinarenja, i to u smislu spoznaja i znanja koja se konstruiraju o planinarenju i koja stječemo i zahvaćamo u planinarenju, odnosno kroz njega. Posljednje je poglavlje posvećeno (bio)etici planinarenja, koje je pokazalo da uzimanje u obzir svih prethodnih činjenica o tom prirodnom sportu u vezi s etičkim normama dolazi se do jasne potrebe proširenja normativnosti u smjeru bioetike planinarenja. Temeljni je pak predmet bioetike planinarenja ekstremno kompleksan planinarski etos, koji osim etičkih normi sadrži pregršt drugih epistemičkih, ontoloških i drugih zahtjeva u stalnu kolopletu restrukturiranja i reinterpretiranja planinarenja kao aktivnosti koja u svojoj osnovici nije samo sport nego je mnogo šira socijalna aktivnost, sa svom paletom dimenzija koje to uključuje, od povijesnih preko odgojnih do širih kulturnih funkcija, uloga i specifičnosti koje planinarenje sa sobom nosi. Cjelovit sustav planinarskih vrijednosti predstavljen kroz ovu knjigu pokazuje sve bogatstvo planinarenja.«

Filozofska tematika nije jednostavna za čitanje jer iziskuje punu usredotočenost i uključenost čitatelja te stalno, dubinsko promišljanje o temi. Pa ipak, zahvaljujući spisateljskoj vještini i znanstvenoj metodologiji koja počiva na iznošenju i sustavnom obrazlaganju činjenica i pojava, uz brojne primjere i citate koji ih potkrepljuju, Eteroviću će knjigu svatko tko ima imalo sklonosti istraživanju i razumijevanju filozofije planinarstva, čitati s lakoćom i užitkom. Knjiga donosi snažne poruke i pouke, a zainteresiranog čitatelja osvaja jasnoćom i sistematičnošću. Naime, sve o čemu Eterović piše utemeljeno je na sustavnoj analizi, s uzorno razrađenim i uvjerljivim objašnjenjima i obrazloženjima, a autor ne propušta iznijeti i osobna zapažanja i zaključke, poentirajući upravo na onim mjestima gdje je to potrebno i opravdano.

Knjigu »Filozofija i bioetika planinarenja« trebali bi pročitati i o njoj promisliti svi koji imaju sklonosti prema planinarskoj filozofiji i bioetici, osobito oni koji se bave promišljanjima o organiziranom planinarstvu i koji svojim javnim angažmanom aktivno sudjeluju u njegovom razvoju.

»Filozofija i bioetika planinarenja« 158. je knjiga u biblioteci »Filozofska istaživanja«, a tiskana je uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja. Po pristupačnoj cijeni od samo sedam eura knjiga se može naručiti u Hrvatskom filozofskom društvu (tel. 01/61-11-808, e-mail: hrfd@hrfd.hr).

Alan Čaplar

ALAN ČAPLAR

Igor Eterović

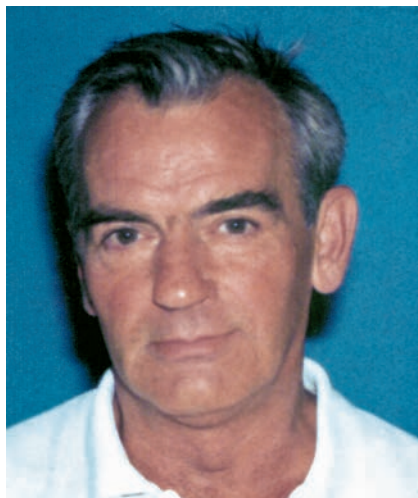
Rudolf Starić

19. 9. 1941. - 26. 4. 2023.

Dana 26. travnja napustio nas je Rudolf Starić, izniman planinar i sportska legenda čije će ime zauvijek ostati upisano u analima karlovačkog planinarstva. Jedan od najvećih planinara u povijesti grada Karlovca napustio nas je upravo u godini u kojoj obilježavamo stotu obljetnicu organiziranog planinarstva u Karlovcu (1923. – 2023.). Karlovačkom planinarstvu neizmjereno je pridonio kao mentor brojnih generacija, istaknut sportski djelatnik i kroničar njegove povijesti.

Rudolf Starić rođen je 19. rujna 1941. u Karlovcu. Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje završio je u rodnom gradu, a potom je diplomirao na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Bio je predan atletici, tenisu, veslanju i planinarenju, ostavivši neizbrisiv trag u karlovačkom sportu. No, njegov se utjecaj protezao daleko izvan sportskih okvira. Bio je jedan od idejnih začetnika najveće gradske turističke manifestacije – Karlovačkih dana piva (1984.) – pri čemu je dao nemjerljiv doprinos promicanju rodnoga grada. Obnašao je brojne važne dužnosti u karlovačkom gospodarstvu. Imao je važnu ulogu u razvoju toplica Topusko i turističkog naselja Grabovca u Slunju. Bio je pionir kanuističkoga i kajakaškog turizma na karlovačkim rijekama te izradio detaljne karte Kupe, Korane, Mrežnice, Dobre, Une i Zrmanje. Bio je dragovoljac i sudionik Domovinskog rata te obnašao dužnost višeg inspektora MUP-a.

Starićeva planinarska ostavština vezana je najviše uz PD Dubovac, u koji se učlanio 1950., još kao osnovnoškolac. Poslije je u PD-u predvodio brojne inicijative, koje su obogatile karlovačku planinarsku povijest: održavanje 1. karlovačke speleološke škole (1975.), izdavanje časopisa Karlovački planinar (1976.), osnivanje alpinističkog pododsjeka (1977.), dogradnju planinarske kuće Vodice (1977.), pokretanje i pripremu prve visokogorske karlovačke ekspedicije na Kilimanjaro (1979.), osnivanje stanice GSS-a Karlovac (1980.). Te akcije svjedoče o njegovoj bezgraničnoj strasti prema sportu i vizionarskom vodstvu sportske organizacije. U PD-u Dubovac obnašao je razne dužnosti, među ostalim, bio je član Upravnog odbora i tajnik te u dvama mandatima predsjednik društva (1965. – 1966. i 1975. – 1978.). U dvama mandatima bio je član predsjedništva HPS-a (1987. – 1992.). Bio je član Centra za ekspedicionizam, istraživanje i kulturu »Braća Seljan« (od 1998.) i PD-a Karlovac (od 2009.). Nositelj je stručnih naziva vodič, speleolog i instruktor speleologije, a bio je i skijaški učitelj.

Rudolf Starić Juca izveo je brojne visokokvalitetne uspone u Hrvatskoj i inozemstvu, ispenjavši Julijske i Kamniške Alpe, Gran Paradiso (1963.), Etnu (1963.), Piz Boe (1973.), Grossvenediger (1978.), Grossglockner (1979.), Petzek (1979.) i mnoge druge planine i vrhove. Odgajao je i poučavao brojne karlovačke planinare i speleologe, ostavivši za sobom trajno nasljeđe. Bio je nevjerovatno plodan pisac i kroničar karlovačkog planinarstva. Među njegovim su pisanim radovima »Razvoj speleologije na području regije Karlovac« i »Povijest planinarstva u Karlovcu«, u koautorstvu s Mladenom Kukom. Bio je dugogodišnji suradnik časopisa Naše planine i Hrvatski planinar. Kao zaslužni sportski djelatnik primio je brojna priznanja, među njima plaketu HPS-a, srebrni znak PSJ-a, priznanje za zaslužnoga sportskog radnika grada Karlovca, nagradu za životno djelo Karlovačke športske zajednice i nagradu za životno djelo Saveza športova Karlovačke županije.

Bio je, kako smo često govorili, dobar duh Karlovca. Kao pravi sportski mentor vodio je, nadahnjivao i osnažio mnoge generacije planinara u Karlovcu. Juca je bio i moj »planinarski otac«. Vodio me je na mojim prvim usponima, uveo u speleologiju, a svoje bezgranično povjerenje prema meni kao svom učeniku iskazao je imenovanši me s tek napunjenih 20 godina vođom ekspedicije na Kilimanjaro. Dobro mentorstvo doživotna je veza, a naše prijateljstvo trajalo je pune 52 godine. Juca, hvala ti na svemu!

Mladen Kuka

Zoran Milaković

23. 3. 1972. – 23. 6. 2023.

Dana 23. lipnja, tijekom izleta na Biokovo, prestalo je kucati veliko srce predsjednika PD-a Psunj iz Pakraca Zorana Milakovića, ostavljajući za sobom šok, nevjericu, prazninu i neizrecivu tugu i bol.

Zoran Milaković rođen je 23. ožujka 1972. u Pakracu. Tu, uz obale rijeke Pakre i kalvarijsku šumu, provodi djetinjstvo do odlaska na školovanje u Zagreb, iz kojeg će se s prvim ratnim pucnjima vratiti da bi branio svoj rodni grad. Aktivan doprinos ratom iskržanoj lokalnoj zajednici započinje još kao starješina pakračkih izviđača, odgojivši tijekom desetljeća brojne poletarce, planinke i izviđače. Prirodnim se slijedom 2004. pridružuje planinarima u PD-u Psunj, u kojem je, s dugogodišnjim iskustvom vođenja Odreda izviđača Pakra, udruženim s neprestanim trudom i zalaganjem, 2016. izabran za predsjednika.

Istančane osobine vođe, ali i onoga koji se pritom nikada nije libio zapeti prvi, uvijek uvažavajući mišljenje ne samo starijih i iskusnijih članova društva, prema kojima je gajio osobito poštovanje, već i onih mnogo mladih, njegov prvi mandat, osim uobičajenih radnih akcija, održavanja trasa i planinarskih putova i izleta u kojima kao društvo sudjelujemo, obilježilo je i organiziranje Dana hrvatskih planinara, kada je PD Psunj na Omanovcu ugostio 500 planinara iz cijele Hrvatske, gotovo neprestana potreba sanacije planinarskog doma Omanovac i obnova Petrakova kutića, a onda i kontinuirano usavršavanje članova Društva. Na taj način društvo je osnaženo vodičima, markacistima i čuvarima planinarske prirode školovanima prema programima HPS-a.

U povijest društva ostat će trajno upisan kao predsjednik koji je ostatke objekta i okoliš planinarskog doma Josipa Svobode na Velikoj Poljani, nacionalizirane nakon Drugoga svjetskog rata, 2020. uspio vratiti i uknjižiti kao vlasništvo PD-a Psunj, stvarajući time preduvjete za obnovu toga doma.

Slijedom svega navedenoga, iste godine dali smo mu povjerenje i drugi mandat. Mandat čiji kraj, nažalost, nije dočekao, ali u kojem je, nakon gotovo deset godina, 2022. organizirao Opću planinarsku školu. Školu je nakon dva mjeseca učioničke i teren-ske nastave završilo 25 planinara u dobi od 25 do 67

godina. Osigurao je preko natječaja Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost sredstva za izradu projektna dokumentacije za obnovu infrastrukture planinarskog doma Omanovac, za čiju smo realizaciju trenutačno u postupku pripreme natječajne dokumentacije. Kao jedan od petorice vodiča instruktora HPS-a na području djelovanja Stanice planinarskih vodiča Slavonije, na Omanovcu i u Pakracu okupljao je ne samo polaznike tečaja za vodiče, već se založio da se u studenome na Omanovcu održi i vrlo uspješan Zbor vodiča HPS-a. Uobičajene radne, izlet-

ničke i druge društvene aktivnosti besprijekorno su funkcionirale do te mjere da se tradicija lani održanog 26. memorijalnog pohoda »Fokinom stazom 1991.«, a onda i ovogodišnjega, 10. po redu noćnog uspona, očuvala unatoč svojedobno nepovoljnoj epidemiološkoj situaciji. PD Psunj danas je po broju članova među većim, ali i najaktivnijim udrugama u gradu Pakracu.

Birajući planinarstvo kao hobi, sport u kojem već u startu nema pobjednika i najboljega, biraš biti prije svega ravnopravan sebi sličnima, dok vam planina postaje stil života. Života koji je živio i naš prvi među jednakima - predsjednik, dugogodišnji pripadnik HGSS-a Stanice Požega, vodič A, B i D standarda, instruktor, onaj s vječito najvećim ruksakom na leđima, uvijek dostupan, svima raspoloživ, odgovoran, marljiv i samozatajan – naš Zoran.

Dragi Zorane, kažu da čovjek živi dok god živi sjećanje na njega, pa iako se još uvijek teško oporavljamo od tvoga fizičkoga gubitka, ti si i dalje tu. Ne samo živeti kroz svoju djecu, Tina i Franka, nego i u srcima svih onih koji su te bezuvjetno voljeli, počevši od supruge Dejanae, seke Snježbe, tate Baće, mame Bože, obitelji, prijatelja, kolega iz Glazbene škole u kojoj si proveo radni vijek, tvojih planinara i svih onih čija si srca svojom ljubavlju i dobrotom dotakao, zaduživši nas još u ožujku na skupštini onom svojom »Neka iskra planinarstva zapaljena u Pakracu prije 95 godina postojano plamti dalje!«. Slijediti put koji si utabao, u nasljedstvo si nam ostavio, nositi te u srcu nekim novim stazama, dok se ne vidimo, izabramo sami! Nije zbogom, samo doviđenja, predsjedniče!

PD Psunj, Pakrac

Obnovljen Put prijateljstva Snežnik – Snježnik

U subotu, 8. srpnja, na Platku je održana svečanost u povodu obnove Puta prijateljstva Snežnik – Snježnik. Obnovljen Put otvoren je u nazočnosti hrvatskih i slovenskih planinara te predstavnika regionalne i lokalne samouprave s obiju strana državne granice. Planinsku zvezu Slovenije predstavljao je njezin predsjednik Jože Rovn, a Hrvatski planinarski savez njegov predsjednik Darko Berljak.

Na svečanosti je istaknuto da su Slovenija i Hrvatska susjedne zemlje, da su tijekom povijesti bile u raznim državnim odnosima, a danas su obje države članice Europske unije. Međusobna geografska blizina oduvijek je upućivala ljude na kontakte na svim poljima ljudske aktivnosti, u gospodarstvu, umjetnosti, znanosti, pa tako i u interesima za planinsku prirodu i odlaske u planine. Od davnina u graničnim planinama postoje putovi kojima se može prijeći s jedne njihove strane na drugu, iz jedne zemlje u drugu. Najljepši od tih putova postali su markirani planinarski putovi i proteklih su godina njima prošle tisuće hrvatskih i slovenskih planinara. Kada je riječ o planinarskim putovima, važno je istaknuti da već više od stotinu godina (od 1922.) u Sloveniji i Hrvatskoj planinari koriste jedinstvenu crveno-bijelu markaciju, koju je u uporabu uveo slovenski markacist Alojz Knafeljc.

Prije 55 godina – 1968. godine – PD Rogaška Slatina, PD Kunagora iz Pregrade i PD Strahinščica iz Krapine osnovali su prvi službeni međunarodni put. Bila je to Štajersko-zagorska krožna pot.

Ideja povezivanja Snježnika i Snežnika nastala je već otprilike u to vrijeme, a prva markacija nove planinarske obilaznice nazvane Put prijateljstva

Snježnik

Snežnik – Snježnik postavljena je 5. srpnja 1974. kao dio proslave 100. godišnjice planinarstva u Hrvatskoj i ondašnjoj Jugoslaviji. U Planinskom vestniku poznati je slovenski planinar Vojko Čeligoj 1975. zabilježio da je put Snežnik – Snježnik simbolično otvoren godinu dana poslije, 6. srpnja 1975., zajedničkim iscrtavanjem markacija na vrhu slovenskog Snežnika. Tada je bio tiskan i dvojezični dnevnik s opisom puta, a svima koji su obišli put bila je namijenjena posebna značka.

Osnivanje prekograničnih putova nastavilo se uspostavom takozvanih bratskih planinarskih putova. Godine 1980. Meddruštveni odbor planinskih društva Ljubljana (MDO PD Ljubljana) i Planinarski savez Zagreba osnovali su Bratski planinarski put Ljubljana – Zagreb, a 1983. MDO PD Ljubljana i Općinski planinarski savez Rijeka osnovali su Bratski planinarski put Rijeka – Ljubljana, koji je završavao na Platku.

Na početku puta, na slovenskom Snežniku...

... i na cilju, na hrvatskom Snježniku

ANŽE STAJNRAJH
ANŽE STAJNRAJH

Na otvorenju obnovljenog Puta prijateljstva Snežnik - Snežnik okupljenima su se obratili predsjednik PZS-a Jože Rovani (lijevo) i predsjednik HPS-a Darko Berljak (desno)

Naravno, sve su se vrijeme razvijali kontakti i poznanstva hrvatskih i slovenskih planinara, koji su prerasli u prava, istinska prijateljstva. Pojedina planinarska društva svoje su veze potvrdila bratimljenjem i potpisivanjem sporazuma o suradnji. Suradnja se posebno produbljuje čestim sudjelovanjem u pohodima koje organiziraju slovenska i hrvatska planinarska društva. Zanimljivost je da na Rusovom pohodu na Medvednici slovenski planinari čine trećinu svih registriranih sudionika. U posljednjih dvadesetak godina posebno važnu ulogu u povezivanju hrvatskih i slovenskih planinara ima Kulturno prosvjetno društvo Bazovica u Rijeci, koje od osnutka 2002. ima planinarsku skupinu. Članovi Bazovice većinom su učlanjeni u oba saveza preko planinarskih društava riječkog područja i preko PD-a Snežnik u Ilirskoj Bistrici.

Nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske 1991. put Snežnik – Snežnik stavljen je u stanje mirovanja jer ga je privremeno prekinula državna granica, ali hrvatsko-slovenske planinarske veze nikada nisu prekinute, niti su oslabjele. Još od osamostaljenja naših država, PZS i HPS angažirali su se na uspostavi planinarskih prijelaza na državnoj granici, no zbog strogih pograničnih pravila nisu postojale odgovarajuće okolnosti za to ostvarenje. Tek su 2023., ukidanjem schengenske granice, ponovno ispunjeni uvjeti za obnovu prekograničnih planinarskih putova. HPS i PZS snažno podupiru obnovu putova i suradnju pograničnih društava. Štoviše, radi unaprjeđenja sigurnosti u našim planinama, svojim su ugovorima i projektima s ministarstvima turizma savezi osigurali planinarskim društvima s obiju strana granice potreban materijal, alat i pribor za uređenje planinarskih putova. U obraćanjima na otvorenju obnovljenog Puta prijateljstva istaknuta je zahvalnost Ministarstvu turizma i sporta za potporu uređenju planinarskih putova, kao i svima drugima koji podupiru obnovu prekograničnih putova.

Predsjednik HPS-a Darko Berljak zahvalio je PZS-u, PD-u Snežnik iz Ilirske Bistrice, HPD-u Platek iz Rijeke, KPD-u Bazovica iz Rijeke i svim pojedincima, udrugama i ustanovama koji su dali svoj doprinos obnovi Puta prijateljstva.

Zanimljivo je da je Riječanin Branko Lemić sudjelovao u prvom pohodu sa Snežnika na Snežnik 1975. i tom prilikom sa Snežnika donio kamen te popisao sve pohodnike. Lemić je taj kamen donio na otvorenje obnovljenog Puta prijateljstva Snežnik – Snežnik i time simbolično otvorio obnovljeni Put.

Alan Čaplar

ANŽE STAJNRAJH
ANŽE STAJNRAJH

Vesjelje najmlađih

Svečano obilježena 100. obljetnica planinarstva u zlatarskom kraju

HPD Oštrc iz Zlatara u tri je lipanjska dana na Majeru obilježio 100. obljetnicu planinarstva u zlatarskom kraju.

U petak, 23. lipnja 2023., članovi Visokogorske sekcije HPD-a Oštrc Robert Mateković i Luka Špehar predstavili su u planinarskoj kući Majer svoje uspone na visoke vrhove Europe i Afrike.

Među ostalim, u prezentaciji su prikazali uspon na Elbrus (5642 m) i Kazbek (5033 m), pri čemu je uspon na potonji poslužio za aklimatizaciju prije glavnog uspona, na najviši vrh Europe. Također su predstavili peterodnevnu turu u masiv Monte Rose u Švicarskoj i uspon na najviši vrh Švicarske Dufourspitze (4634 m) te uspon na najviši vrh Turske Ararat (5137 m). Ekipa koju su činili Zdravka Grandavec-Špehar, Katarina Kajić, Josip Culej, Luka Špehar i Robert Mateković u proljeće ove godine popela su se na najviši vrh Maroka Jebel Toubkal (4167 m) i time na svoj način obilježila stotu obljetnicu planinarstva u zlatarskom kraju. U predavanju su dočarali ljepote krajeva kojima su prolazili, teškoće i svoje osjećaje. Istaknuvši da pri organiziranju uspona treba voditi računa o opremi i svim članovima skupine, te da prijateljstva i uspomene ostaju za cijeli život.

U subotu, 24. lipnja 2023., održana je na Majeru, pod pokroviteljstvom Grada Zlatara i Krapinsko-zagorske županije, središnja svečanost obilježavanja stogodišnjice planinarstva u zlatarskom kraju i Dan HPD-a Oštrc. Svečanost su svojim dolaskom uveličali, uz mnogobrojne članove planinarskih društava iz Hrvatske i Slovenije, izaslanica župana Krapinsko-zagorske županije i gradonačelnica Grada Zlatara Jasenka Auguštan-Pentek, predsjednik HPS-a Darko Berljak, dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica te članovi brojnih udruga iz zlatarskoga kraja.

Predsjednik HPD-a Oštrc iz Zlatara Ivica Hanžek u svom se pozdravnom govoru osvrnuo na povijest planinarstva u zlatarskom kraju i u kratkim crtama govorio o radu planinarskog društva, sustavnom ulaganju u planinarsku kuću na Majeru, uređenju i održavanju planinarskih putova te organiziranju planinarskih pohoda u Hrvatskoj i Sloveniji.

Darko Berljak osvrnuo se na povijest planinarstva, istaknuvši da je organizirano planinarstvo u Hrvatskoj započelo 1874. formiranjem Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu, te je podsjetio da je planinarstvo u zlatarskom kraju započelo još 1883., kada je imenovan povjerenik HPD-a u Zlataru. Istaknuo je da je HPD Oštrc jedno od aktivnijih planinarskih društava u Hrvatskom zagorju, da kontinuirano ulaže u uređenje

Gašenje svijeća na slavljeničkoj »torti«

planinarskog doma te da ažurno uređuje i označava planinarske putove.

Jasenka Auguštan-Pentek čestitala je u ime župana Željka Kolara i svoje ime na visokoj obljetnici te naglasila potporu aktivnostima HPD-a Oštrc. U ime župana Krapinsko zagorske županije uručila je potom zahvalnicu za doprinos zajednici i promociji svog mjesta i županije.

Na svečanosti su članovima HPD-a Oštrc uručena priznanja HPS-a za postignute rezultate i zasluge za razvoj planinarstva. Plakete su primili Marijan Čorić i Dragutin Hanžek, zlatni znak Ivica Lončar, a srebrni znak Milan Gregurović i Stjepan Vodopić.

HPD Oštrc dodijelilo je društvena priznanja i zahvalnice zaslužnim članovima, pojedincima, tvrtkama, obrtima i udrugama.

Svojim je nastupom svečano obilježavanje 100. obljetnice planinarstva u zlatarskom kraju obogatila Glazbena sekcija Dora Kulturno-prosvjetnog društva Zlatarjeve, a za dobro raspoloženje i daljnje druženje do kasnih poslijepodnevni sati pobrinuli su se Dečki z bregov.

U nedjelju, 26. lipnja, otvorena je grebenska staza do Oštrcgrada, a u obilasku su sudjelovali, osim članova HPD-a Oštrc, i članovi HPD-a MIV, Varaždin. U nedjelju je također održana i redovna sjednica Skupštine HPD-a Oštrc, na kojoj su podneseni i usvojeni izvještaj o radu i financijski izvještaj za proteklu godinu. Predsjednik Ivica Hanžek predstavio je plan rada za 2023., u kojem je istaknuo obilježavanje 100. obljetnice planinarstva u zlatarskom kraju i plan uređenja planinarske kuće Majer te predstavio plan izleta. Nakon izlaganja predsjednika i predstavljanja financijskog plana za tekuću godinu, ti su dokumenti jednoglasno usvojeni. Nakon održane sjednice članovi su nastavili s druženjem.

Branka Štahan

24. Memorijalni skup »Ivica Plazonić«

Jedan od najvećih planinarskih skupova u Bosni i Hercegovini održan je 15. i 16. srpnja u Masnoj Luci u Parku prirode Blidinje. Skup je održan u okviru kulturno-zabavne i sportske manifestacije Posuško lito, na prostranim livadama šumovitoga i močvarnog usjeka ispod Čvrsnice. Organizatori skupa bili su HPD Malačka - Donja Kaštela i HPD Pločno iz Posušja.

I ove se godine okupio velik broj planinara i zaljubljenika u prirodu, iz čak 44 planinarska društva. Skup se organizira svake godine s namjerom da se živom očuva uspomena na predsjednika HPD-a Malačka - Donja Kaštela Ivicu Plazonića.

Iako su oni željni tišine prirode i nešto ugodnijih temperatura stigli i koji dan prije, skup je formalno započeo u petak, 14. srpnja. Zelenu oazu ispunili su šareni šatori, zastave raznih društava, smijeh, pjesma i veselje. Noć je donijela poprilično svježije temperature, pa se na otvorenom nije moglo biti bez jakni i vatre, a sa svitanjem sljedećeg dana na red su došle planinarske ture. Ove su godine izvedene četiri takve ture, na dva hercegovačka diva, Vran i Čvrscopicu. Sudionici su mogli birati između uspona na Pločno (2228 m), najviši vrh Čvrscopic, Veliki Vran (2074 m), najviši vrh Vrana, stijenu Veliki kuk (1858 m), koja dominira nad cijelim kanjonom Dive Grabovice i Hajdučkih vrata ili jedinstvenoga geomorfološkog spomenika prirode Mijatovog prolaza (2000 m). Vodiči iz Kaštela vodili su turu do Hajdučkih vrata, gdje su pojedini sudionici potražili osvježenje u ledenjačkom jezeru Crljenku,

a oni drugi iskoristili su stjenoviti prsten nad kanjonom Dive Grabovice za stvaranje vječnih uspomena fotoaparatom.

Po povratku s tura sudionike je dočekaao okrepjujući grah, a poslije odmora i okrepe održano je natjecanje u starim sportovima. Prvo su se natjecala djeca u utrckama s jajima, skakanju u vrećama, potezanju konopa i gađanju prstenova. Natjecateljskog duha i igre nije nedostajalo i posebno veseli to što su u tome najviše uživali najmlađi članovi.

Na red su došli i oni stariji, pa se šest ekipa natjecalo u potezanju konopa, gdje su još jednu godinu zaredom pobjedu odnijeli kršni momci iz HPD-a Pločno, a u skakanju u vrećama najbrži je bio domaćin Kristijan Vukoja. Pobjednicima čestitamo, a ostalim sudionicima zahvaljujemo. Slijedila je podjela zahvalnica i priznanja, a potom pjesma i ples uz vatru.

Trećeg, posljednjeg dana, održana je misa u crkvi sv. Ilije, potom je priređen ručak za sve sudionike, a zatim je slijedio najteži dio skupa – raspremanje i povratak kući.

U samo tri dana stalo je toliko sadržaja, toliko smijeha, toliko osjećaja! Prošle su 24 godine otkako nas je napustio Ivica Plazonić. Taj je događaj bio potresan i tužan ponajprije za njegovu obitelj, a zatim i za sve članove HPD-a Malačka - Donja Kaštela, međutim, prekrasna priča koja se izrodila iz te boli najljepša je ostavština koju nam je mogao ostaviti. Svake godine skup pohodi sve više planinara, a ono što najviše raduje jest da je sve više djece i mladih.

Srca prepunih ponosa, zahvaljujemo prijateljima iz HPD-a Pločno, njihovim vrijednim vodičima i volonterima, kao i njihovom predsjedniku Mariju Boniću, zatim članovima HPD-a Malačka - Donja Kaštela, vodičima i kuharima, na čelu s predsjednikom Zvonimirom Pericom. Najveća zahvala ide svim sudionicima koji su svojim dolaskom uveličali naš skup, a bilo nas je iz svih dijelova Bosne i Hercegovine te Hrvatske. Pozdrav do sljedeće godine!

Snježana Plazonja

10 godina Hrvatskog planinarskog društva Pusti Lobor u Loboru

U 2023. HPD Pusti Lobor iz Lobora obilježava desetu obljetnicu osnivanja. Ime društva potječe od srednjovjekovne utvrde na padinama Ivanščice u Hrvatskom zagorju.

Društvo djeluje na jugozapadnom dijelu Ivanščice. Osnovano je 30. lipnja 2013., a od 16. rujna te godine punopravna je članica Hrvatskoga planinarskog saveza. Danas ima oko 70 članova, od čega 25 aktivnih i 45 podupirućih. Deset članova završilo je opću

SNJEŽANA PLAZONIJA

Kod Spomen-ploče Ivici Plazoniću

planinarsku školu, dva člana pohađala su tečaj i položila ispit za vodiče, a jedan je položio ispit za markacista. U suradnji s drugim planinarskim društvima stalno se školuju članovi (opća planinarska škola), a unutar društva članovi se usavršavaju raznim vježbama.

Osim u planinarenju, članovi su aktivni i u drugim društvima, gdje se bave volonterskim aktivnostima (alpinizmom, speleologijom, penjanjem, orijentacijskim trčanjem, trail-utrkama, vatrogastvom i dr.).

Jedno od važnijih aktivnosti društva jest markiranje i održavanje planinarskih putova i planinarske infrastrukture. Od markacističkih radova koje treba istaknuti svakako je nova grebenska staza na Ivanščici preko vrha Skalovke, duga 6 km.

Društvo ima vrlo važnu ulogu u lokalnoj zajednici, osobito na polju zaštite prirode. Provođe se brojne akcije čišćenja i pošumljavanja, postavljaju se ploče s ekološkim porukama te održavaju razna predavanja. Time se podiže i svijest o važnosti planina i njihovoj zaštiti.

Damir Androić

Izlet za slijepi i slabovidne u Slavoniji

U nedjelju, 4. lipnja 2023., članovi HPD-a Gojzerica iz Požege pružili su ruku članovima Udruge slijepih Grada Požege i Požeško-slavonske županije te ih odveli na prvi zajednički planinarski izlet. Okupili su se u jutarnjim satima ispred sjedišta HPD-a Gojzerica u Požegi i kratko se upoznali. U upoznavanje su, osim imena i prezimena, dodali i malo zanimljivosti o hobijima, sportovima i interesima kako bi ugođaj na izletu od samog početka učinili što ugodnijim i opuštenijim. Na izletu su sudjelovale 24 osobe.

Videća pratiteljica slijepih i slabovidnih Ivana Štefanac planinarima je na početku dala nekoliko savjeta o vođenju. Pri planinarenju videći vodič hoda pola koraka ispred slijepi osobe, koja se rukom drži za vodičevu nadlakticu ili rame, a katkad, ako je staza uska, i za ruksak.

Hodanje kroz Duboku

Uz puno dobre volje planinari su se upustili u vođenje slijepih i slabovidnih osoba, koje su im s povjerenjem pružile svoju ruku. Svaka je od njih imala svog vodiča, čija je uloga bila opisati put te sve zanimljivosti na koje su nailazili. Naravno, vodičev je osnovni zadatak bio osigurati da slijepa osoba sigurno hoda i svlada poneku prepreku na putu.

Izlet je protekao veselo, uz mnogo razgovora i pošalica. Hodalo se zajedno od Velike uz potok Dubočanku do šumskog predjela Duboke i sjenice Fakulteta šumarstva i drvene tehnologije. Ta je staza izabrana zato što nije zahtjevnija za hodanje, uzbrdica je blaga, a cesta je široka i u dobrom stanju. Svi su uživali u žuborenju nabujalih papučkih potoka, mirisu procvjetale bazge i ugodnoj hladovini stoljetnih krošnja. Nisu se brojili prijeđeni kilometri, već nova

Izlet za slijepi i slabovidne na Papuku

poznanstva. Sunčano vrijeme dodatno je uljepšalo cijeli događaj.

Ideja za ovaj izlet nastala je lani prilikom pripreme godišnjeg plana izleta HPD-a Gojzerica. Vodičica Martina Keller izrazila je želju da odaberemo planinarsku stazu na kojoj bi i naši slijepi sugrađani mogli uživati i doživjeti čari planinarenja. Slijepi se osobe u svom svakidašnjem životu često kreću istim, poznatim terenom i trebaju pomoć pri odlasku u nove i nepoznate prostore. Mnogo je primjera u cijelom svijetu i Hrvatskoj da slijepi osobe uspješno planinare, imaju svoja planinarska društva, upuštaju se u razne izazove i pomiču granice svojih mogućnosti. S iskustvom i dobrom kondicijom one ravnopravno planinare s videćim planinarima te ruše predrasude o tome što je moguće, a što nemoguće, te tako svima pružaju dobar primjer.

Nakon razmatranja nekoliko staza, izbor je sveden na stazu od Velike do Duboke, zbog njene jednostavnosti, ali i prekrasnoga šumskog predjela kroz koji prolazi, a osobito bogatoga vodom. Sudionici su izlet ocijenili uspješnim i iskazali interes za nove izlete, što je vjetar u leđa za daljnji rad vodičima u HPD-u Gojzerica.

HPD Gojzerica planira zajedno s HPS-om krajem rujna održati veći izlet na Papuk za osobe s invaliditetom. Naime, u HPS-u aktivno djeluje Radna skupina za osobe s invaliditetom. Njezine su zadaće razvijanje i unaprjeđenje planinarskog rada sa zainteresiranim osobama s invaliditetom organiziranjem njihovih aktivnosti te edukacijom planinara o sigurnom i svrsishodnom načinu vođenja takvih osoba po planinama.

Planinarenje svakoj osobi, neovisno o tome vidi li ona ili ne vidi, donese u život mnogo lijepih trenutaka i doživljaja. Zato će HPD Gojzerica nastaviti s praksom organiziranja zajedničkih izleta. HPD Gojzerica Požega

Poziv na sudjelovanje u fotonatječaju u povodu 70 godina HPD-a Kapela

HPD Kapela iz Zagreba raspisao je natječaj za planinarsku fotografiju u trima kategorijama: 1. Čovjek i planina, 2. Planinski pejzaž i 3. Planinska flora i fauna. Natječaj traje od 1. rujna do 1. prosinca 2023. U svakoj kategoriji odredit će se po tri najbolje fotografije, koje će uz ostale fotografije biti postavljene na javnoj izložbi.

Svaka fotografija:

- mora biti u JPEG formatu, bez ikakvih intervencija u Photoshopu ili drugoj aplikaciji, osim osnovne korekcije svjetla i boje,
- u svom elektroničkom imenu mora sadržavati ime i prezime autora te naslov fotografije,

SHUTTERSTOCK

Fotografiranje

- treba imati minimalno 3600 × 2400 piksela, ako je vodoravna, odnosno 2400 × 3600 piksela, ako je okomita,
- treba imati najmanje 5, a najviše 50 megabajta.

Jedan fotograf može za natječaj prijaviti najviše tri fotografije. Slanjem fotografija na natječaj sudionik natječaja potvrđuje autorstvo svake poslane fotografije. Autor fotografije daje suglasnost HPD-u Kapela da bez naknade može neograničeno koristiti i objavljivati odabrane fotografije u nekomercijalne svrhe.

Fotografije koje ne zadovoljavaju uvjete natječaja neće biti uključene u natječaj.

Fotografije se šalju e-poštom, porukom s naslovom »Fotonatječaj« na e-mail adresu fotonatjecajka-pela@gmail.com.

HPD Kapela, Zagreb

Poziv na akciju uređenja Poučne staze Okićnica

HPD Kapela planira 23. rujna akciju uređenja Poučne staze Okićnica u Samoborskom gorju. Akcija će se provoditi zajedno s djelatnicima Parka prirode Žumberak-Samoborsko gorje. Okupljanje sudionika bit će u 8 sati u Trnjanskoj ulici u Zagrebu (iza Lisinskog) odakle će se prema Okiću krenuti autobusom. Uređenje će započeti kod planinarskog doma dr. Maks Plotnikov, gdje će planinare dočekati djelatnici Parka. Sredstva za prijevoz autobusom, ručak, piće, voda, rukavice i alat osigurava organizator. Akcija se provodi uz potporu Uniqa osiguranja. Svi zainteresirani planinari se mogu javiti voditeljici akcije Danieli Delale na e-mail adresu dadelale@gmail.com.

HPD Kapela, Zagreb

1.– 3.9.	Dani planinara Dalmacije HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Stari
2.9.	20. Planinarski kotlić na Ravnoj gori PD Ravna gora, Varaždin
2. – 3.9.	Noć punog mjeseca – bivakiranje na vrhu Dinare SPV Šibenik
3.9.	100 žena na Mjesecu HPD Garjevica, Čazma
3.9.	45. Tradicionalni pohod na Kamene svate PD Susedgrad, Podsused
3.9.	Pohod na Frušku goru HPD Cibalia, Vinkovci
3.9.	Pohod Putevima dedeka Kajbumščaka PD Strahinjčica, Krapina
10.9.	71. Dan slavonskih planinara i 95. obljetnica HPD-a Papuk Udruga Slavonski planinari, Osijek i HPD Papuk, Virovitica
15.– 17.9.	Međunarodni mihovilski dani planinara PD Jelinak, Trilj
16.9.	Planinarski kotlić na Hrastovičkoj gori HPD Zrin, Petrinja
17.9.	Memorijalni pohod na Učku PD Kamenjak, Rijeka
17.9.	Preko Zelova na Svilaju PD Svilaja, Sinj
23.9.	Dan dugog hodanja PD Tuhobić, Rijeka
23.9.	Susret malih planinara Hrvatske PD Zanatlija, Osijek
24.9.	11. Pohod Petrićeva – Puntijarka HPD Zagreb-Matica, Zagreb
24.9.	9. Pohod Duginom planinarskom obilaznicom (DPO) na Risnjak PD Duga, Rijeka
24.9.	Gljivarski kotlić u Zamostu PD Tuhobić, Rijeka
24.9.	Planinarski pohod Branje grojzdja HPD Kunagora, Pregrada
24.9.	Pohod Svaki je korak važan HPD Belecgrad, Belec
30.9.	Dan PD-a Mrsinj PD Mrsinj, Korenica
30.9.– 1.10.	Dani velobrskih planinara HPD Veliko Brdo, Veliko Brdo
1.10.	9. Pohod crtom bojišnice HPD Martinščak, Karlovac
1.10.	Dan HPD-a Željezničar HPD Željezničar, Zagreb

1.10.	Pohod planinarskim putom Po starim gradovima Ivanšćice, dionica Pusti Lobor – Oštrecgrad HPD Oštrc, Zlatar
7.10.	13. Jesen u Šumi Striborovoj PD Kamenjak, Rijeka
7.10.	9. susret planinara u povodu 19. Bučijade u Ivanić-Gradu Društvo prijatelja prirode, Ivanić-Grad
7.10.	Obilježavanje 60 obljetnice Filićevog doma i Cvjetne staze Ravne gore, jesenski pohod – tisa PD Ravna gora, Varaždin
7.10.	Pohod Osječkim pješačkim putom HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
7.10.	Svjetski dan pješačenja PD Osorščica, Mali Lošinj
8.10.	3. Memorijalni pohod Od Premužića do Štampara HPD Gojzerica, Požega
8.10.	Jesenski pohod Vinica – Martinščak HPD Vinica, Duga Resa
8.10.	Proslava Dana HPD-a Blagus HPD Blagus, Blaguša
8.10.	Tradicionalni pohod Kanjonom rijeke Kupe PD Vršak, Brod Moravice
14.10.	Dan PD-a Promina PD Promina, Drniš
14.10.	Obilježavanje 40. obljetnice Dubovačkog planinarskog puta PD Dubovac, Karlovac
14.10.	Planinarska kestenijada na Hrastovičkoj gori HPD Zrin, Petrinja
15.10.	20. Dan istarskih planinara Istarski planinarski savez, Pula
15.10.	24. pohod Šetnicom uz Rječinu HPD HP i HT Učka, Rijeka
15.10.	Jama bez dna – Zjatva (uspon Višnjica – Tribić – Zjatva) HPD Vrgorac, Vrgorac
21.10.	Put kleti potkalničkog kraja PD Kalnik, Križevci
22.10.	25. Pohod po Seniorskom planinarskom putu HPD Zagreb-Matica, Zagreb
22.10.	Sudnikov pohod HPD Japetić, Samobor
27. – 29.10.	Dan planinara Dubrovačko-neretvanske županije Planinarski savez Dubrovačko-neretvanske županije, Dubrovnik

Premetaljka:

MA STISKAMO VRH

[ime vrha]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:

ŠTIKLA! K'O STVORENO! =
RATKOVO SKLONIŠTE

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 20. rujna 2023. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijave rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Stipe Radić, NOPD Kočari, Sinj
2. Krunoslav Ružić, PD Kalnik, Križevci
3. Marica Ivanković, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
4. Marko Drinovac, PD Planinorci, Zagreb
5. Sanja Šušak, HPD Mosor, Split
6. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
7. Mirjana Malenica, HPD Drov brijeg, Vinkovci
8. Tomislav Martinelli, HPD Gora, Zagreb
9. Helena Petrić, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
10. Dubravka Hržica, PD Zagorske steze, Zabok
11. Marijan Turković, HPD Klek, Ogulin
12. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
13. Miljenko Gospodarić, HPD Željezničar, Zagreb
14. Zrinka Lukinić, HPD Gora, Zagreb
15. Paula Horvatić, HPD Zaprešić, Zaprešić
16. Ružica Medvarić-Bračko, HPD Bilo, Koprivnica
17. Suzana Čolić, HPD Kapela, Zagreb
18. Branko Gostović, HPD Zavižan, Senj
19. Sergej Stipaničev, PD Kamenjak, Rijeka
20. Ivan Antić, PD Vršak, Brod Moravice
21. Ivica Capan, PD Dubovac, Karlovac
22. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
23. Ivana Pavlić, HPD Garjeva, Čazma
24. Alojz Zetović, HPD Runolist, Zagreb
25. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
26. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
27. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
28. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
29. Draženko Fabijanić, HPD Željezničar Zagreb
30. Ivan Sadaić, PD Zagorske steze, Zabok
31. Ivica Čepuran, HPD Martinščak, Karlovac
32. Dijana Maljevac, Zagreb
33. Filip Cuculić, PD Opatija, Opatija
34. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
35. Domagoj Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
36. Daliborka Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
37. Elias Mihalić, HPD Japetić, Samobor
38. Dejan Šimunović, HPD Petehovac, Delnice
39. Darko Fischer, HPD Bršljan-Jankovac, Osijek

Ratkovo sklonište u Samarskim stijenama

IGLU ŠPORT

NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr

WWW.HERVIS.HR

PUEZ AQUA 4 / planinarska jakna **139,99 €** 1.054,75 HRK

PUEZ SPORTY DRY / planinarska majica **39,99 €** 301,30 HRK

PEDROC 3 / planinarske hlače **89,99 €** 678,03 HRK

ALP MATE MID WATERPROOF / planinarske cipele **169,99 € 133,99 €** 1.280,79 HRK 1.002,09 HRK

MTN TRAINER 2 25L / muški ruksak za planinarenje **139,99 €** 1.054,75 HRK

MTN TRAINER 2 22L W / ženski ruksak za planinarenje **129,99 €** 979,41 HRK